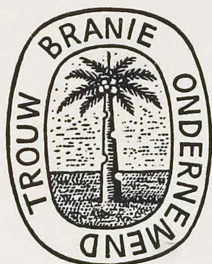
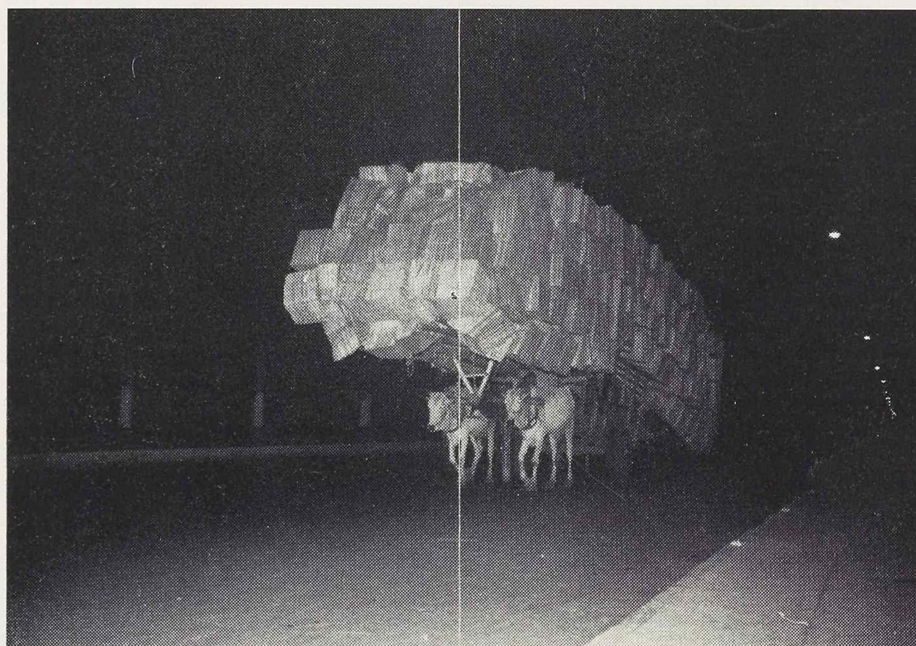
18e JAARGANG No. 17 15 MAART 1974 — *f* 1,75

tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

(Foto: Soetjahjo)

BIJ DE VOORPLAAT

LICHT EN DUISTER

De meesten van onze lezers zullen de dieren zoals ze op de frontpagina te zien zijn uit eigen aanschouwing kennen. Verderop in dit nummer kunt U lezen (pag. 12-14) hoe ze op het eiland Madura meedoen in de bekende rennen die daar worden gehouden, de kerapan.
Hoe bekend het beeld van tjikar en sapi's voor ons ook mag zijn, weinigen zullen wellicht het ongewone beeld van de voorplaat gezien hebben: twee sapi's voor een kar met een last daarop die in verhouding met de kar en beesten abnormaal groot lijkt en de grobak met de bamboemanden uit het avondlijk donker opdoemt - een fel contrast vormend tussen licht en duister.
Dr. Soetjahjo, die deze bijzondere foto en de andere behorende bij zijn artikel over de kerapan zond, en die wij daarvoor bijzonder erkentelijk zijn noemde dit beeld "absurdisme in de fotografie". In Europese ogen hebben de sapi's altijd iets bijzonder boeiends. Als vanzelf komen bij zien van de foto's vele herinneringen verbonden met het beeld van tjikar en sapi bij ieder weer boven. Zoals het typische gekners van de wielen in het hete stille middaguur op de verlaten weg, waarop alleen de tjikar met een lading pasgesneden gras. Of wanneer in het donker van de avond de voerder de lantaarn had aangestoken en in de verte de komst van de tjikar al werd aangekondigd door de bellen aan de hals van de sapi. Bij zwerftochten door de sawah's of bij autotochtjes door het Javaanse land zag men de dieren, geduldig ploegend, als één geheel vormende met het vertrouwde landschap.
Wij hopen dat Dr. Soetjahjo Tong Tong nog vaak met zijn interessante foto's zal mogen verrijken!

Ch.M.

ADIKS IN NOOD

Onlangs begonnen wij met het inzamelen van adressen van abonnees die zich gaarne bereid verklaard hebben om direct mede-abonnees te hulp te snellen als zij in nood zijn. Deze actie gaat uiteraard voort, maar wij vragen even tijd voor "tarik napas" om dit VEELZIJDIG probleem efficient te organiseren. Ondertussen blijven opgaven voor dit werk natuurlijk welkom.

*

Maar eerst dit: we gaan NIET het woord NET gebruiken, dat ons in ons eerste stukje ontvallen is. Het beeld is NIET GOED. In feite zijn netten en fuiken "lelijke dingen" om dieren, maar ook mensen, mee te vangen om ze te doden. Wie zoekt een ander beeldwoord dat het WERK dekt dat U en ik bedoelen, maar een eerlijke en LEVENDE inhoud heeft?

*

**Onze hulpactie richt zich rechtstreeks tot ouden van dagen, die in eenzaamheid zichzelf niet helpen kunnen als het Ongeluk toeslaat.
Maar eerlijk gezegd bedreigt het Noodlot ook vaak jonge mensen of adiks die nog in de kracht van hun leven zijn en ogenschijnlijk gelukkig leven. In feite is dit aantal veel groter dan wij denken en hebben wij al vaak te hulp moeten snellen in CRITIEKE gevallen van geestelijke ellende. We zullen proberen in ons eigen blad ons Ik en onze Groep beter "door te lichten", op zoek naar een gewetensvoller en menswaardiger bestaan.
De grote aanbod van hulp voor onze VELE noodacties op divers terrein wijst erop dat velen onzer op zoek zijn naar hoger idealen dan die van een braaf burgerschap sadja. Laat ons samen op stap gaan
"IN HET SPOOR VAN TONG TONG" zoals de artikelenserie heet, die wij in dit nummer starten.**

LIEFHEBBERS VóóR

De heer Hermes, Koningshoef 536, 10 hoog, Amsterdam Bijlmermeer, heeft 2 schilderijen van Frederik Kasenda uit Semarang, geschilderd vóór 1934. Het ene voorstellende "kali met bamboe-bossen", het andere een sawah-gezicht. Beide schilderijen staat hij GRATIS af aan liefheb(st)bers en U kunt hem daarvoor eerst bellen 020 - 98 32 14. Mocht U niet meer zo goed ter been zijn en beschikt U niet over eigen transport, dan brengt de Heer Hermes ze eventueel bij U thuis. Ongelooflijk aanbod? Toch echt waar, bij Tong-Tong kan veel niet, maar zulke dingen juist wel.
We hoeven het eigenlijk niet meer te zeggen, maar...... mocht U thuis al goed in de schilderijen zitten, ach gun ze iemand die nog niets heeft en misschien niet het geld om zich die luxe te kunnen permitteren.

WACHTEN?

**Nu hebben we het in deze steeds knapper wordende wereld zó ver gebracht, dat we eindeloos rijker worden ten koste van de "ontwikkelingsvolken". Met andere woorden: dat we allemaal (ook de socialisten) kolonialen geworden zijn. Of: dat die kostelijke woorden van Proudhon: "La PROPRIÉTÉ C'EST LE VOL" (Bezit is diefstal) zelfs voor de westerse arbeidersklassen gelden. Denk maar aan onze minimumlonen en onze sociale zekerheden en denk dan aan de roepiahloontjes in Indonesië!
Welk een kloof ligt er tussen die uitersten! En wat een challenge om die kloof te overbruggen voor de moderne mensheid! Met zijn Universiteiten en zijn Computers! Of is het wachten tóch weer op een Timmerman of een Kameeldrijver?** T.R.

tong tong

**ONAFH. IND. TIJDSCHR. — 18e JAARG. No. 17
Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong Den Haag - Tel. 070 54.55.00/54.55.01 - Giro 6685 A.B.N. Den Haag Rek. No. 51.56.15.730.
Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong B.V.
Directie: L. Ducelle
Administratie: Th. M. A. Scheulderman
Redactie: Tjalie Robinson, Ch. J. A. Manders, J. H. Ritman, G. H. Bartman.**

Verschijnt de 1ste en de 15e van iedere maand
Prijs per nummer *f* 1,75. Abt. Nederl. (en E.E.G.-landen behalve Engeland) kwart. *f* 9,—, halfj. *f* 18,—; jaar *f* 36,—. Abt. Europa: jaar *f* 39,—.
Buiten Europa: jaar *f* 44,—. (zeepost)
Abt. (per jaar en per luchtpost): Australië en Nw. Zeeland *f* 80,—; Indonesië *f* 65,—; Z.-Afrika en Z.-Amerika *f* 65; Canada en Ver. Staten *f* 55,—; Maleisië, Singapore en India *f* 65,—; Suriname en Antillen *f* 55,—.

ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.

*

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD.

ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN.

JAKARTA
zoals het "TOEN" was

In het blad Internationale Samenwerking vinden wij weer iets over de restauratie van Oud Batavia. Zoals men weet heeft gouverneur Ali Sadikin het plan ontworpen het centrum van de zetel van de Compagnie weer in 17e eeuwse glorie te herstellen als toeristenattractie en daarvoor de medewerking verkregen van organen van de Verenigde Naties.
Uit de editie van 22 februari van I.S. blijkt ons nu, dat de restauratie in volle gang is. Het blad schrijft:
Indonesië zal de afgevaardigden naar het congres van de Pacific Area Travel Association, dat in juni 1974 in Jakarta wordt gehouden, een belangrijke nieuwe toeristische attractie kunnen bieden. Dat is dan de gerestaureerde havenwijk van Batavia. Gebouwen uit de 17e en 18de eeuw worden er tot musea herschapen en bezoekers zullen hun keuze kunnen maken uit een overvloed van met de hand vervaardigde Indonesische artikelen, dineren in restaurants ingericht in de stijl van die periode en schepen bezoeken uit de grote tijd van de specerijenhandel. Honderden werklieden zijn nu bezig met de uitvoering van dit project, dat gesteund wordt door de ILO en het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties.

Door het toerisme en de handwerknijverheid te bevorderen, zal, naar verwacht wordt, het restauratie-project een verruiming van de werkgelegenheid zowel op het platteland als in de steden ten gevolge hebben.
Als de export zou worden uitgebreid, zou dit hoogst waarschijnlijk een vergroting van de produkten van handwerknijverheid en een verhoging van de inkomens in Indonesië tot gevolg hebben. De regering is tot deze conclusie gekomen door een proefproject tot verbetering van de traditionele zijdeweverij in het zuidelijk deel van Sulawesi. Op dit eiland biedt de zijdeproduktie, vanaf het kweken van moerbeibomen tot aan het eindproduct, parttime werk aan vele mensen. Het weven gebeurt thuis op eenvoudige weefgetouwen, waarop lappen worden gemaakt, vier meter lang en 70 centimeter breed. Hiervan worden dan sarongs gemaakt. De zijde van Zuid-Sulawesi is niet geschikt voor de export, omdat die te kort, te smal en niet kleurecht is; er is dan ook nooit een regelmatige handel in dit produkt op het buitenland ontstaan.

PRIKKEL TOT DENKEN

Het was voor mij een hele verrassing nog een stukje van m'n vader te lezen. Het wordt 11 mei 6 jaar geleden, dat hij is overleden. U begrijpt, dat 't me erg heeft aangegrepen.

Het was die tijd ± 1914, dat m'n ouders mij verwachtten. Moeder heeft een moeilijke tijd meegemaakt, want vader was veel op tournée. Hij heeft tot z'n laatste snik met Indonesië meegeleefd. Tong Tong was ook 't blad, waar hij helemaal in op ging. Hij zal niet alleen geweest zijn daarin.

Maar alles heeft zin in dit leven en **prikkelt** ons tot "bewust" denken. Niet te leven in een sleur. Wat fijn, dat door dit blad Helly v. Brink-Eweg, zo'n morele steun heeft gekregen. En wat een prachtig vers gaf ze ons mee!

Dan wil ik nog even stilstaan bij 't stukje "Beloen Temponja". Ja, het was inderdaad niet z'n tijd, maar als hij zich er niet bewust tegen verzet had, was hij wel heengegaan. We hebben nog een wezens-Ik, verweven met 't stoffelijk Ik. Het wezens-Ik is volmaakt, en onsterfelijk. Maar ons **denkend** Ik, kan bewust, via ons wezens-Ik gebruik maken van alle krachten uit de Oerbron.

Els Suyderhoud-Bruinier.

Wel vaker staan er stukjes in Tong Tong van lezers die lang geleden overleden. Door allerlei omstandigheden blijven stukjes bewaarde copy lang liggen en "ontspruiten" opeens tóch. "Als 'n korreltje graan, wat moet sterf in die aarde, om op te staan". ENORM VEEL van die Indische korreltjes zijn zo in Tong Tong gegaan en zullen vele jaren na ons ontspruiten. En zegening verspreiden. Daarom, zoals Els aanmaant: niet leven met sleur, niet "bewusteloos" zijn, maar met het Levende Woord van Tong Tong geprikkeld worden tot "bewust denken". Dan sterven wij nooit. - Red.

WEET U

Soms zijn er zóveel begrafenissen achter mekaar van goede vrienden of mensen die je uit de verte bewondert - en het kan er op het laatst echt "niet meer af" om naar een begrafenis te gaan. Zelfs al gaat gewoon "een stukje van jezelf" weg...... het enige woord dat in ieder's leven overblijft is: "Adieu".

HERMAN SONNTAG

Vlak voor het ter perse gaan (en met slechts een minimum plaatsruimte vrij) bereikte ons het bericht van het plotselinge overlijden van Herman Sonntag, een bericht dat alle lezers die hem gekend hebben diep getroffen zal hebben. Want Herman was een zeldzaam man en een waarachtig man. Zeldzaam was hij omdat hij in de wijde kring der Indischgasten een ondernemer, een doorbreker en een bouwer was. Geen toekijker. Waar initiatieven genomen moesten worden, daar stond Herman al klaar met de handen uit de mouwen. Toenggoe mati bestond niet voor hem.

Al lang bekend als administrateur van "Oost en West" en voorzitter van de KWIII vereniging, was hij dezer dagen begonnen aan de voor-organisatie van een Soos en aan een enorm project van flat-complexen voor Indische ouden van dagen. De jammer genoeg cliché geworden uitdrukking "gestorven in het harnas" was voor hem onverkort van toepassing. Zijn plannen stegen in allure en durf bij het klimmen van de jaren. Als de Voorzienigheid hem wegnam, is het ongewis alleen de bedoeling geweest om ONS aan te sporen Herman's werk over te nemen. Ook al omdat alleen dán de juiste eer bewezen wordt aan zijn gedachtenis. Tjalie gedenkt Herman persoonlijk als een ridderlijk en trouw vriend door dik en dun. Ja, hij was zeker een waarachtig man.

T.R.

TOUR VOOR ORCHIDEE LIEFHEBBERS

In oktober 1974 wordt een Orchideeën Tour georganiseerd naar Malaysia en Thailand. Het is een 17-daagse tour, uitgevoerd door Hotelplan en UTA French Airlines, onder wetenschappelijke leiding van Max Swart.

Tong Tong-"veteranen" kennen de tandarts Max Swart nog wel, die enkele jaren terug met zoveel succes de plantsoenen op de Pasar Malam in de Houtrusthallen te Den Haag maakte: stijl, sfeer, natuur, Leven! Wel, Max Swart is ook een orchidee-kweker van wijd erkende reputatie, dus de organisatie van de tour (hij gaat zelf als reisleider mee) is bij hem in uitstekende handen.

Gegadigden kunnen alvast inlichtingen inwinnen bij Hotelplan Internationale Reisorganisatie, Leidsestraat 53, Amsterdam. Tel. 020 - 25.26.44.

De tour ómvat o.a. bezoek aan tuinen en kwekerijen in Bangkok en Malaysië, terwijl ook een **personal orchid hunting trip naar Chiang Mai** op het programma staat in het N.W. van Thailand. Meer bijzonderheden omtrent de trip zullen (hopelijk) nog volgen in Tong Tong.

In elk geval is het een origineel en boeiend plan, voor welk initiatief wij Max Swart gaarne feliciteren. Daar vanzelfsprekend de normale toeristische sight seeing trips "in één moeite door" worden meegepikt, lijkt het ons wel een plan waar muziek in zit!

BOEKBESPREKINGEN

"ORDE OPSTAND ORDE"

Als dienstplichtige was J. A. A. van Doorn in de periode 1945-1950 drie jaar in Indonesië. Hij was dus één van "onze jongens" die de Republiek tot rede moesten brengen, één van de medewerkers aan de oplossing van de Indonesische kwestie.
De dienstplichtige Van Doorn is inmiddels gepromoveerd en thans hoogleraar in de sociologie aan de Erasmus-universiteit te Rotterdam. Met W. J. Hendrix, evenals hij dienstplichtig soldaat overzee, publiceerde hij enige jaren geleden een studie over "Ontsporing van geweld", gebaseerd op beider ervaringen tijdens de periode van het indonesische verzet tegen de Nederlanders. Het is een boek, dat het lezen meer dan waard is en wij verbazen ons, dat het niet die aandacht heeft gevonden, die het verdient. Wij komen er na deze aankondiging zeker nader op terug.
Prof. Van Doorn en Hendrix zijn nu weer in Indonesië geweest, na ruim 20 jaar en wel om materiaal te verzamelen voor een nieuw boek dat betrekking zal hebben op een bepaald aspect van de gebeurtenissen tussen 1945 en 1950. Maar dit bezoek leidde tevens tot een confrontatie van de gewezen nederlandse militairen met hun oude "vijanden" en deze weer tot een indringende analyse van de hand van Van Doorn van de rol van de indonesische strijdkrachten in de periode van 1945 tot heden. Van vijanden gesproken: er is schijn noch schaduw van bitterheid of haat in de ontmoeting van de oude tegenstanders - integendeel, die ontmoetingen getuigen van een opvallende hartelijkheid. Dit "reisverslag" noemt de schrijver in zijn voorwoord een nevenproduct van de historische studiën die hem ditmaal naar Indonesië brachten. Hoe dan ook, het nevenproduct op zich zelf zou een reis naar Indonesië waard geweest zijn. Het nog geen honderd pagina's tellende geschrift (Het boekje heet "Orde, Opstand, Orde") is uitgegeven bij Boom in Meppel en kost *f* 12,50. Het is verkrijgbaar bij de boekhandel Tong Tong. Porto *f* 0,90. JHR.

P.S. In het boek staan enkele objectieve waarnemingen zonder enig commentaar omtrent de Indo-Europese groep, die zowel door de Nederlandse als de Indonesische samenleving worden gebruikt (en door Ind. Nederlanders gevoeld) als een lelijke beschuldigende vinger, zonder dat men in staat is te peilen wat er **achter** bepaalde gedragingen leefde en leeft en waar wérkelijke schuldvragen schuilen. Daarop komt té-zet-té T.R. terug in de artikelenserie "In het spoor van Tong Tong".
Red.

DE RAADSMAN

"De raadsman" van H. J. Friedericy beleeft zijn derde druk als no 330 in de Salamanderreeks, de pocket-uitgave van Querido. Evenals "De laatste generaal", het hartveroverend debuut van de bestuursambtenaar Friedericy grijpt "De raadsman" terug op 'schrijvers bestuursloopbaan, maar nu veel directer: men zou het bijna een autobiografie kunnen noemen. De raadsman is de indonesische bestuursassistent die hem, zo laat zich raden, in het begin van zijn loopbaan heeft terzijde gestaan. De raadsman is een oud en wijs man - de jonge nederlandse BBer is hij tot grote steun met zijn ervaring, zijn kennis van land en volk van Gowa. Er ontstaat een sterke band tussen de controleur en zijn raadsman. Hoe die ontstaat is het onderwerp van een reeks schetsen met grote klaarheid en eenvoud geschreven en misschien juist daardoor zeer indringend. Oudere lezers zal het interesseren, dat dit boekje in een grote letter is gedrukt. Het kost *f* 4,25 en is bij de boekhandel Tong Tong verkrijgbaar. Voor verzending: 90 ct porto.

JHR.

BEEKBERGEN EN WIJ

Dezer dagen op de TV het transport van nieuwe wilde dieren voor Beekbergen. De giraffes in double-decker bussen, de zeldzame beertjes in nauwe stalen kooitjes. Misschien realiseren alleen jagers zich welk een krankzinnige verhuizing hier tot stand werd gebracht van de "eeuwige jachtvelden" dezer dieren naar de "geborgenheid" van zoveel bij zoveel vierkante meter hok. Misscien heeft alleen een enkele vrouw (die haar intuitie behouden heeft) de verbijstering en radeloosheid gezien in die droeve ogen. Nu begint het eindeloze lopen langs de tralies, lopen, lopen, lopen repetent, tot ze dood neervallen.
Ja, mijn besten: Beschaving en Geborgenheid zijn een **labyrinth** waarin op verraderlijke wijze de eindeloosheid van de Eeuwige Jachtvelden is ingebouwd: je denkt dat je duizend mijlen loopt, maar je bent maar één "stiek" opgeschoten, één handspanne. Het alternatief: je losmaken van de eeuwig ruziënde bekrompen massa in **eenzaamheid.**
Literatuur:

*

Octavio Paz: "The Labyrinth of Solitude". Gabriël Garcia Márquez: "Honderd jaar eenzaamheid". Wijzelf: Tong Tong, Piekerans, Tjies, Tjoek.

*

In Holland zal men het pas begrijpen na vijftig jaar. Intussen: wees blij dat je aan de kant gezet bent; hou Tong Tong in leven. Ontelbare duizenden zullen later van oude jaargangen nut en geluk hebben.

T.R.

DICHTEN BIJ KANONGEBULDER

AFKNAPPER

We reden achter elkaar
Door zijn rijstvelden.
En de boer
Begon op de voorste tank in te slaan
met een riek.
Hij hield maar niet op.
De commandant ging met hem praten
En de boer
Haalde ook naar hem uit.
Dus stelden de tanks zich naast elkaar op
En reden zo, zij aan zij,
Door z'n mooie rijstvelden,
In plaats van achter elkaar.

MICHAEL CASEY

*

HET WEER IN VIETNAM

Er zijn hier twee soorten weer in Vietnam:
Heet en droog en
Heet en nat.

Bij heet en droog
is het stof zo fijn als talkpoeder.
En hangt als een korrelmist in de lucht.

Bij heet en nat
Waait de moessonwind zo hard,
Dat de regen van opzij komt.

LARRY ROTTMANN

Deze en veel andere gedichten van Amerikaanse soldaten werden geschreven in Viet Nam. In het land met sawahs en een vreedzaam volk als Indonesië. Onder die Amerikaanse dienstplichtigen waren ook heel wat Indo's die destijds met Pa en Ma naar de Nieuwe Wereld trokken. In Vietnam waren ze weer "thuis" op een verschrikkelijke manier.
Misschien daarom hebben wij voor heel wat gedichten extra veel begrip - velen onzer ook denkend aan onze ervaringen bij "onze" politionele acties. Misschien zijn er lezers die ze ook graag willen hebben. Het boekje heet: **"Welkom in zonnig Saigon",** Oorlogspoëzie van Vietnam-veteranen. Prijs: *f* 12,50. Porto *f* 0,90.

Medi

Medi Mülders

Menige lezer (weet ik uit ervaring) vraagt zich af, als in Tong Tong over een bijzonder persoon geschreven wordt: "Wie zou de vrouw zijn achter die persoon?" En daarbij zijn ze niet op zoek naar een misschien bekende meisjesnaam, maar naar de persoon, het karakter, achter die man.
Daarom weet ik zeker dat bij het lezen van het Ridderschap voor Max Mülders in ons vorige nummer, menige lezer zich afgevraagd zal hebben: wie is de vrouw achter Max Mülders? D.w.z.: wat is háár bijdrage tot de bijzondere carrière van haar man, ook al was het "maar" op het werkterrein voor de Oud-Steurtjes?

Wel, ik weet wie die vrouw is en ik vind het prettig dat ik over haar schrijven mag. Zij is Medi Busselaar, en wie die naam uit Midden Java kent, die weet: ja, dat is "goed bloed": zelfbewuste, op eigen benen staande mensen. Als U weet dat u verder niet ver in haar stamboom hoeft te zoeken om de naam van de vrijgeest Teeuwen tegen te komen, bent U zeker ook tevreden. "Bon sang ne peut mentir." Precies bekeken is Medi een "aangetrouwd" Steurtje, want zij is dus zelf geen Wees in de Stichting Oranje-Nassau geweest. Maar zoals wel vaker gebeurt: zulke mensen begrijpen de Geest van het werk beter en zijn b.v. minder verwikkeld in de talloze kleine misverstanden en tegenstrijdigheden die elk gezin heeft, laat staan een gezin van duizenden kinderen als dat van Pa. De twee fundamentele waarden van Pa's organisatie had Medi al van nature in zich: Erbarmen en Verantwoordelijkheid. Daarbij heeft zij een typisch vrouwelijke eigenschap in hoge mate: het **onvermoeid zorgzaam zijn als een moeder.**

Vooral in die beginjaren van de wederopbouw van de Bond van Oud Steurtjes was zij een typisch oud-Indische gastvrouw, waar altijd eten op tafel stond, altijd stroop in de kan was voor álle gasten, op welk uur van de dag ze ook kwamen. Daarbij redigeerde en administreerde zij het Bos-orgaan en organiseerde de deelname aan pasar malams, fancy-fairs, reunies en vergaderingen. D.w.z. **ze deed het werk** van een totale omvang waarvan je zelfs als toeschouwer vaak duizelde, en daarnaast had ze de zorg voor haar gezin en haar Oma Hope, in voor-, tegenspoed en ziekte. Door dit werk nam ze Max veel taken uit handen en legde ze op haar eigen schouders, die hij eigenlijk niet behartigen kon door zijn veeleisende, keiharde werk als bouwkundige bij de spoorwegenbouw die hem nog vóór het krieken van de dag door storm en vrieskou de baan op joeg, vaak naar lastig en ondankbaar werk en moeilijk werkvolk. Wat er in zo'n man omgegaan moet zijn, als hij vaak móest denken aan de vriendelijke warme Indische tijd op de zorgeloze SS-baan langs zorgeloze kampongs, kunnen helaas maar weinigen begrijpen. Medi wist het en als een echte Indische huisvrouw klaagde ze nooit over eigen leed, maar hield de stemming thuis gezellig en gastvrij.

Niet door te praten over Cultuur en Schoonheid, maar door "wiengko" te kunnen maken of te kunnen schertsen over "woh-woh" (hoe weinigen weten wat dit laatste is!) Ik heb Max en Medi jaren lang van dichtbij kunnen gadeslaan. Bij hen heb ik wéér leren kennen de enorme opbouwende waarde van "kleine onbelangrijkheden". Mensen als zij houden mij wakker en maken Tong Tong tot een menselijk en leesbaar blad, waarlangs het inzicht in hogere waarden tóch wel komt. Als het er maar van oorsprong en natuur in zit.

Vaak, als ik ze zo observeerde in hun bezoekingen, prevelde ik onbegrijpend: "Waarom moet het leven juist voor mensen van goeden wille en goede inborst zó wanhopig genadeloos zijn?" En dan zag ik ze daar opgeruimd bijeen zitten met de oudste huisgenoot, Medi's moeder Hope, en haar jongste dochter, die ook Hope heet. En ik zág voor mij het antwoord: gaande van Hoop tot Hoop in Genade gaat het Leven op de goede manier in vervulling.

T.R.

MOPJES

In enkele nummers hebben wij (om de voortdurende vraag ernaar te bevredigen) enkele "mopjes" geplaatst. Met excuses aan de lezer die ons deze mopjes toestuurde en daarmee **iets deed,** terwijl anderen wachtten, moeten wij zeggen dat onze lezers het maar "flauwe mopjes" vond, om geen bozer woorden te noemen.
All right, stuur dan betere grapjes in. Alhoewel wij vaststellen dat dit soort grapjes "normale kost" waren in De Lach, Wereldkroniek en Astra veertig jaren terug. En wij leggen wat anders (nog eens) nadrukkelijk vast: de tijden zijn meer veranderd dan we kunnen begrijpen. En het soort humor is enorm méé veranderd en vaak zelfs **totaal verdwenen.**
Terwijl veel "moderne" humor, zoals wij vaak zien op de TV ons "helemaal niet ligt", zullen we maar zeggen.

I

Onze onvergeetlijke gelukkige schooljeugd

Toch was tóen al het patroon aanwezig van onze huidige maatschappij

Durft U die tijd (en Uzelf) te onderzoeken?

Tong Tong is geen blad dat "alleen maar terugblikt". We hebben ons alleen verdiept in ons verleden om met beter begrip en gezuiverde maatstaven de maatschappij van heden dieper te peilen. In een serie artikelen zullen wij met toepassing van het geleerde ons in de komende maanden werpen op **de dag van heden in de maatschappij van heden.**
Wij doen dit omdat vele van onze adiks in vrees en nood leven en naar ons kijken om begrip te vinden en eventueel hulp. We beginnen deze serie met twee "intro's: onze lagere schooljeugd, en het oorlogspatroon in onze vredesmaatschappij.
In de loop der artikelen krijgen allerlei problemen en noden in ons leven vanzelf hun herkenbare en reëele plaats. De lezer zal merken dat dan vanzelf de gestalte van Tong Tong steeds duidelijker naar voren treedt. Daarom heet deze serie ook: in het spoor van Tong Tong.
Maar eerst publiceren wij het antwoord, dat ik de briefschrijvers gaf van de fragmenten aan het begin van dit eerste hoofdstuk. Dit antwoord vindt U aan het slot van dit hoofdstuk.

VIJF BRIEFFRAGMENTEN

......kreeg plotseling een soort shock in mijn hoofd...... dat is nu 14 maanden geleden, en tot nu toe sukkel ik maar door...... want je bent maar een kleine jongen, die geleefd heeft zoals in de "Piekerans van een Straatslijper" en dan ben je uitgeteld" ......

*

"......Verder is het natuurlijk zuivere roddel. Dingen worden maar half verteld en 75% erbij gerodddeld; het is een chaos van waarheden en verzinsels, daar heb je geen idee van......
......Soms word je plotseling betrokken in allerlei perkara's waar je niets mee te maken hebt of wilt hebben, die dan funest voor je kunnen zijn!"

*

"......Op mijn woord, ik weet bij vlagen niet eens of ik werkelijk zo'n schoft of gek ben als ze achter mijn rug zeggen, want het kan me al lang geen...... meer schelen wat ze van me zeggen. Maar wáár ben ik toch het spoor kwijtgeraakt?"

*

"Je hebt er geen idee van hoe eenzaam ik ben bij al mijn schijnbare geluk......"

Deze brieffragmenten zijn uit lange brieven met precieze, soms ijzingwekkende uiteenzettingen van ellendige omstandigheden waarin de schrijvers gemanoevreerd zijn, en waaronder ze in een enkel geval zelfs bedlegerig geworden zijn met raadselachtige ziekte-symptomen waar doktoren geen raad mee weten.
Zij zijn ongeveer te vergelijken met het antwoord op de vraag waarom op school Pietje een 4 heeft en tot je verbazing een enorm ziekte-rapport wordt opgespoten. Daarom starten wij deze artikelen met het verslag van onze lagere schooltijd(zie hiernaast).
Overigens lopen de brieven wat hun maatschappelijk terrein betreft ver uiteen. En hebben de meeste briefschrijvers er geen idee van hoe al die uiteenlopende verschijnselen vaak dezelfde oorzaken hebben.

Want after all: wat weten wij eigenlijk van de mensen om ons heen af. Hun werkkring, hun milieu, hun soms erfelijke ziekten, enz. Wij hebben het allemaal te druk met onszelf, we leven min of meer in de "kooi" van onze vriendenkring, het leven van andere mensen is vaak zó ingewikkeld, dat wij niet in staat zijn om betrouwbaar te onderzoeken...... laat staan om te oordelen en te veroordelen.

Maar helaas gebeurt dat laatste juist het vaakst. Elke maatschappij bestaat uit buurten, waarop wij kartetsen en mortiergranaten laten regenen op vuuraanwijzingen **van anderen.** Enorm veel critiek en verdachtmaking is persoonlijk niet onderzocht op exacte waarheid en doodgewoon uitvloeisel van eigen kwaaddenkendheid of door anderen opgewekte angst voor een gesignaleerd kwaad **dat niet bestaat.** Of als het echt zou bestaan, niet vergeven wordt. Wij leven met **momohs!**
Omdat op zo'n manier veel **verkeerd** onheil wordt aangericht **door** ons, **maar óók áán ons,** is het totaal beeld uitermate verwarrend. Veel mensen "snappen niets" van wat om hen heen of aan hen gebeurt, maar gaan toch uit gewoonte voort met hun bemoeienissen. Daardoor letterlijk ziekte, verminking **en dood** om zich heen zaaiend, net zo lang tot ze zelf getroffen of gedood worden.
Het is dit gevaar, dat iedere burger instinctief aanwezig acht, die maakt dat vele mensen bang worden voor het leven. ANGST is de grootste bedreiging in onze vredesmaatschappij en TENSIE of zelfs HYPERTENSIE (gespannenheid) de vaakst voorkomende, alhoewel niet als zodanig herkenbare, ziekte die méér dan 50% van onze samenleving aangetast heeft (wat de enorme afname van kalmerings- en verdovingsmiddelen verklaart).
Denk niet dat onze vergelijking met de oorlog overdreven is. Onze maatschappij is letterlijk dodelijk, al hoort U geen krijgsgeschreeuw of machinegeweergeratel. Want, weet U - **en U weet het!** - tegenwoordig sluipt men in het strijdgewoel rond, gewapend met een injectiespuitje, zoals Du Perron al zei. Met "onpartijdigheid", met "als-ik-lieg-dan-lieg-ik-in-commissie", met "in jouw belang moet ik toch wel zeggen van X. dat......"
Ja, het is een **totale** oorlog, compleet met spionnen, afluisteren van gesprekken en telefoons, valse identiteitsbewijzen, deserteurs, overlopers, verraders en ontzettend veel lafaards. (Maar vergeet niet: "Die Mörder sind UNTER UNS!").

OP DE LAGERE SCHOOL

Zonder dat wij beschuldigende vingers willen heffen of Barbertjes willen hangen, weten wij allen dat in deze maatschappij velen ten onder gaan aan wat samenvattend meestal "eigen schuld" of "koerang pienter" (dom) wordt genoemd. Wij halen dan de schouders op zonder verder onderzoek. Of met een vroom: "Mene, mene, tekel ufarsin". En dan al. Nietwaar? Gewogen en te licht bevonden; Uw dagen zijn geteld.
Het verschijnsel kennen wij eigenlijk al sinds onze kinderjaren in de slechte cijfers, slechte rapporten en het eventueel zakken. Het kwam vrij vaak voor en in onze jonge jaren dachten we zelden of nooit over de droefheid of soms fatale deceptie voor de getroffenen. En we zochten nooit naar fouten bij het onderwijs of onze maatschappij.
Er is sindsdien niet veel veranderd. In onze maatschappij vallen wijd en zijd slechte cijfers en veroordelingen, min of meer even kort en koud beoordeeld en afgedaan als met een cijfer 4 of 3 of minder. Wie zessen of meer haalt, gaat verder, vaak even onopgemerkt. Fouten in de maatschappelijke structuur blijven onopgemerkt; verreweg de meeste mensen gaan slapend door het leven. Net als vroeger met "allemaal zesjes" op school.
De leerlingen met constant drietjes en viertjes of met af en toe een "rot-cijfer" werden (en worden nog steeds) veroordeeld met dat "koerang pienter". Nietwaar? Of de lage cijfers worden geweten aan (natuurlijk!) luiheid, onoplettendheid, domheid, "vergeten-si!" -

waarbij meestal de uitspraak van juf of meneer de maatstaf en de Wet is. En wie die Wet overtreedt heeft "eigen schuld". Nietwaar? Ziezo, daarmee zijn alle "onder-de-maatsen" ineens afgedaan.
Zelden of nooit wordt bij die "zwakke broeders" ontdekt welke ándere factoren meewerkten aan die slechte cijfers: zwakheid, misverstand, ziekte, twist tussen ouders, gepest van huisgenoten, een veel te vroeg ingehamerd inferioriteitsgevoel, de "schande" van de armoede of de schande van ras (of halfras) die soms al heel vroeg aan kinderen kon knagen of vreten.
Aan de andere kant zijn de leerlingen met veel achten en negens ook niet gelukkig. Ze worden immers door velen achtervolgd met jalouzie en vaak verdacht gemaakt met beschuldigingen van afkijken, vriendje-van-meneer, geholpen door ouders, "lietjiek", enz. Als de jongen een sportieve, branië, rechtoppe kerel is, zal hij het vaakst van achter ge-sengkilit (beentje gelicht) worden, van ergens achter uit de klas beschoten, opgestookt worden tegen veel sterkeren.
Bij de meisjes: een mooi meisje heeft het ondanks alle bewondering vaak veel slechter (of zelfs fataal beroerder) dan haar minder mooie zusteren. Aan de andere kant hebben haar lelijke of "gewoon" geachte zusteren soms op de lagere school al enorm te lijden onder minachting of onverschilligheid.
Maar onthoud alvast: de massa van de "zesjes" wordt steeds groter en herbergt DE GROOTSTE GEVAREN voor elke maatschappij.

Deze vredesmaatschappij-oorlog heeft zelfs een eigen en ontzaglijk omvangrijke litteratuur: de detective-verhalen, waarin (**standaard**patroon): de ONschuldige onder bergen "bewijsmateriaal" en misleidende indicaties kansloos bedolven wordt, waarna geduldig en scherpzinnig onderzoek aantoont dat de werkelijke dader b.v. de sheriff is, of de attorney of een hemels kijkende oude vrijster of diaken. Al zijn al die verhalen verzonnen, zij zijn **naar het leven getekend!**

Alleen: wij leren er NIETS van, want onze maatschappij stouwen wij intussen al keuvelend propvol valse beschuldigingen en verdenkingen. En we fluiten opgewekt al decennia lang: "Please don't talk about me when I'm gone!" But we do, Sir, yes we do. Every day. Want wij leven in een praatwereld, waarin ontzettend veel mensen nooit tot **daden komen** (of kunnen komen), dus wel móeten leven van **woorden.**

Over het WARNET van woorden en daden gaan de volgende hoofdstukken. Ter afsluiting van dit eerste hoofdstuk mijn antwoord aan de briefschrijvers van de brieffragmenten aan het begin:

1. Je bent GOED; twijfel niet aan je zelf; overwin je vrees; Je bent omsingeld door kwaad en kwade trouw, vaak in de vorm van deugdzaamheid en van recht. Probeer het verleden niet "recht te buigen". Je bént récht; ga recht verder.
2. Je bent een man van de waarheid, al zien velen dat niet zo. **Zij** zijn mensen van de Leugen. Jouw zaak is rechtvaardig; je werk en je standpunt zullen uiteindelijk overwinnen. Zin niet op wraak; zij weten niet wat ze doen.
3. Je bent een bouwer, een pionier. Verreweg de meeste mensen zijn volgers en navolgers. Je móet veel barrières doorbreken en men wil je daarvoor straffen. Ontwikkel incasseringsvermogen.
4. Praat niet; spreek niet tegen. Doe wat je kan als geen anderen DOEN. Omdat je goed bent, zal álles wat je doet, goed zijn. En nuttig voor Mens en Maatschappij. Je bent wérkelijk onmisbaar: je werk leeft je leven ver voorbij.
5. In jou en je vijanden herken je de strijd van Ardjoena tegen Tjakil uit de Wajang (met die roofdierkaak met slagtanden), één van de meest geliefde gevechten, waarbij Tjakil eindeloos dreigend en tartend Ardjoeno voor de voeten loopt, maar deze loopt onverstoorbaar verder net zo lang tot Tjakil een zó woeste beweging maakt dat hij zichzelf met zijn kris doorsteekt. Jouw belagers zullen door **hun eigen wapen** omkomen, het zij leugen, laster of bedrog.
6. Je breekt je eindeloos het hoofd hoe je laster, verdachtmaking en leugen moet bestrijden, op zoek naar een "schone lei", vergeet het maar. Die slag tegen de hanteerders van de Doos van Pandora heb je al lang verloren. Rampen en ellenden zijn al lang de hele wereld in gestuurd langs ontelbare correspondenties. En dit gaat door tot vèr voorbij je dood. Vecht hier niet tegen. Werk door. Daarin ben je uniek en creatief méér dan duizend dozen van Pandora. Denk aan wat uiteindelijk in de doos achterblijft: de Hoop.
7. Natuurlijk verlies je ontelbaar veel "vrienden". "Good riddance"! Je zal vrijer ademhalen. De handvol vrienden die je overhoudt, weegt ruimschoots op tegen duizenden die je verlieten. Ook: **vooruitgang** is een **selectieproces,** waardoor overblijvende vriendencirkels steeds zuiverder worden opdat het hogere doel bereikt worde. Het einde is onherroepelijk Eenzaamheid.
8. Ik weet dat je grootste angst is dat je sterft voor je werk voltooid is, zodat je gezin onbeschermd en belaagd door roddel en schande achterblijft. Worry niet. Je hebt ook **onzichtbare vrienden** die jou en je gezin **tanggoeng** helpen zullen. Op zijn minst is Tong Tong waakzaam.

(wordt vervolgd)

Hierbij een foto van zo'n 40 jaar geleden.
De IEJC vanuit Soerabaia met een weekeind op stap naar de Zandzee. Plaats met wegwijzers zal aan Soerabaianen wel bekend zijn.

Wat de mensen betreft van links naar rechts:
Lizzy Intveld, John van de Wiel, Jane de Neve, Guuste Frederiks, Gerard Wijdemuller, Dora van Ligten-Bernet, Heer Badaar, Joke Frederiks, Jopie Swens, Soedah loepa, Idem, van Ligten, Ventje Wijdemuller.
Onder: Ottenhoff, Dokter Snel, Ludwig Friser, Mary Badaar, Duits meisje, Groskamp, Ines Kempf, Soedah Loepa.
KFO

Foto's zoals bovenstaande zijn altijd zeer welkom: onze lezers waarderen zoals uit vele reacties blijkt, plaatsing van dergelijke groepsfoto's, zij herkennen vaak oude vrienden waaruit soms hernieuwd contact ontstaat. De inzender van deze foto vertelt van de sfeer van deze tocht geen nadere bijzonderheden, misschien kan een van de lezers hier iets meer over schrijven.
Red.

DENGAN HORMAT

Deze bijdrage is slechts om enkele oneffenheden uit het weefpatroon van het levensverhaal van Maria Dermoût door Johan van der Woude weg te strijken. Reeds hebben de Eerwaarde L. van Belkom en ik de voornamen van Mevrouw van Aart verbeterd, die in feite Carolina Hendrika heette.

Zij wordt op blz. 68 een kleine plompe vrouw genoemd, wat zij niet was. Op de foto's, die haar oudste zoon Cornelis, kort vóór zijn dood in het Hotel Esplanade en op Katé-Katé van haar nam, was zij wel niet slank, maar toch helemaal niet plomp; en zij was vooral uitzonderlijk blank.

Dan staat er: Zij had twee zoons, van wie de een op de een of andere wijze "sneuvelde", wat weinig voorkwam, de andere zoon deugde niet veel en teerde zo'n beetje op haar zak.

Het is jammer, dat ik het boek van Johan van der Woude kocht, nadat ik mijn Essay over "Mevrouw van Kleyntjes" aan Tjalie Robinson had gegeven, anders had ik deze onderwerpen daarin verwerkt. Nu moet het wel achteraf gebeuren.

Maria Dermoût kwam in Ambon aan op 26 maart 1910. In 1909 sneuvelde Cornelis, hij was tevoren nog bij zijn Moeder en maakte de foto's van Hotel Esplanade en van Katé-Katé. Hij moest op patrouille naar Ceram en werd gedood door een speer van de vijand. Bij het K.N.I.L. wordt deze manier van gedood worden "sneuvelen" genoemd. En het kwam zeker heel vaak voor, zoals in de annalen van het K.N.I.L. vermeld zal zijn.

De tweede zoon Carel Johan Hendrik was perkenier, beheerde voor zijn Moeder het Perk, de derde zoon Johannes Lambertus Adrianus was later secretaris van de Ambon-raad.

Zeer zeker zal Maria het verhaal van de dodelijke speerworp van de Alfoer van Mevrouw van Aart gehoord hebben, het was slechts een kort jaar nadat dit verschrikkelijke voorval had plaats gevonden. Ook zal zij haar verteld hebben van de bittere onenigheid met haar schoondochter, die nooit meer op Ambon is teruggekeerd en na de dood van haar man Cornelis naar Holland vertrok, waar het tweede dochtertje Cornelia Albertine geboren werd. De controverse tussen schoonmoeder en schoondochter, beiden zeer driftig van aard, was een motief in Maria Dermoût's verhaal.

In 1910 was Mevrouw van Aart ongeveer 50 jaar. Was dat oud? Is 50 jaar oud? Misschien wel in de ogen van de jonge vrouw Maria, die toen 22 was. Op blz. 99 staat: "het oude perkeniershuis, dat niet in zijn oude luister mag worden hersteld, omdat het een ongelukshuis is." Mevrouw van Aart vond dat zo, omdat haar eerste kindje, toen

het drie jaar oud was, verpletterd werd onder een grote spiegel met vergulde lijst, die zo maar, plotseling van de muur viel op het jongetje, dat daar vlak onder op de vloer speelde. De moeder was in de kamer toen dit ongeluk zich voor haar ogen afspeelde. Dit voorval heb ik niet vermeld in mijn artikel "Mevrouw van Kleyntjes". Na de dood van dit kindje werden de drie jongens geboren: Cornelis, Carel en Johan.

Zou Maria Dermoût enkele bijzonderheden in haar verhaal Kwan Yin's Slang niet hebben ontleend aan enkele passages uit het boek "Het Schoone Eiland" van Henri Borel?

In het hoofdstuk "In den Tempel van Kwan Yin" staat op blz. 27 hoe "devote vereersters het vergulde beeld een superben geelzijden mantel hadden omgedaan" en Maria schrijft, dat in een der zijkapellen hoog aan de zoldering een grote geelzijden lampion hangt, waarin een licht brandt en dat het donkerbruine houten beeldje, niet rood en verguld, een wijd uitstaand manteltje was omgedaan, een vel gewoon effen wit papier.

In het hoofdstuk "De Tempel van den Zonne-Luister" staat op blz. 58 dat "een allerliefst Chineesch vrouwtje, keurig aangedaan in haar beste zijden gewaad geknield ligt voor het altaar van Kwan Yin, de Godin der Genade, een bundel brandende wierookstokjes in beide handen, deemoedig prevelt en bidt in houding van allerinnigste devotie."

Op blz. 164 schrijft Johan van der Woude, dat Maria met potlood de bezwering, waarmee Fatimah een ziel riep, uit een Engels boek heeft overgeschreven, welk boek hij, Johan v.d. Woude, niet heeft kunnen achterhalen. Deze bezwering staat in het boekwerk "Volkspoëzie uit Indonesië" van W. A. Braasem en R. Nieuwenhuys, op blz. 27 bij de prachtige, evocatieve Pawang-zangen uit Malaka. De "Pawang" is in de Maleise landen de volkspriester van de vóór-Hinduistische en vóór-Islamietische tijden, de middelaar bij uitstek tussen de mens en de talloze hem omringende machten.

Door middel van bezwerende, in litanievorm gegoten zangen vermag de "Pawang" deze bovennatuurlijke krachten de door hem gewenste resultaten af te dwingen.

De bovenvermelde bezwering heet
Zang tot de Levensgeest

Zang bij een ernstige zieke, waarin de Pawang de wijkende Levensgeest overreedt in het lichaam terug te keren.

Vrede zij U, o Levensgeest!
Kom, Levensgeest, kom hier,
kom, kom hier, o Ziel-
Hierheen, gij Kleine, hierheen,
hierheen, gij Vogeltje, hierheen,
hierheen, gij Tere, hierheen,
hier zit ik en prijs U,
hier zit ik en wenk U,
keer terug naar Uw woning,
en de ladder die er naar opvoert,
keer terug naar Uw huisvloer,
waarvan de planken zijn los-
geraakt,
keer terug naar Uw palmbladdak,
een sterrenhemel gelijk
Kom toch en koester geen wrok,
draag geen haat in 't hart,
denk niet dat U een kwaad is
geschied
men geen acht sloeg op Uw
luister en macht,
Hier zit ik en prijs U,
hier zit ik en lok U,
hier zit ik en roep om U,
hier zit ik en wenk naar U.
Kom toch, kom toch hier op dit
ogenblik,
nu, op dit ogenblik......

De vloer met de losgeraakte planken, het dak "een sterrenhemel gelijk" vormen toespelingen op de ongunstige toestand van de zieke, de "woning" van de Levensgeest.

*

De bezwering om vogels te lokken heet
Lokzang tot de Wilde Duiven.

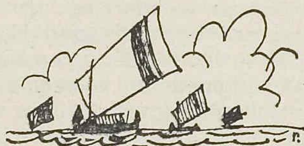
Terwijl de Pawang rijst strooit in de vogelval, richt hij deze lok-litanie tot de wilde duiven boven zich in de lucht.

Ik ben aan 't wannen, de gebroken
rijstkorrels,
rijst wannen in een zakje van
biezen:
verdwijnt er een, er wordt een
ander genood,
verdwenen, wijl ze neerstreek uit
haar vlucht.
Zo ge niet neerstrijkt, verslinden
zal U de wezel,
zo ge niet hier komt, ge valt wilde
beesten ten prooi,
strijk neer op een twijg, en eraf
zult ge tuimelen,
strijk neer op een tak, ge zult
worden gekloofd,
daal neer op een blad, 't is de
bladslang die U zal bijten,
daal neer op de grond, de giftige
adder die U wacht,
stijg omhoog in de lucht, havikken
en arenden zullen op U neer-
schieten,
dát alles, zo het niet hier is waar
ge neerstrijkt,
Kom, liefste, kom! gij, Vorstinne
Kapur,
en U, Prinses Puding en U,

Jonkvrouwe Sarap!
Daalt neer gij allen tot een tezamenkomst,
een tezamenkomst, hier, in Koning Salomo's raadshal,
U te tooien met armring en borstjuweel van Koning Salomo...
Ik ben aan 't wannen, in een zakje voor rijst,
Koning Salomo zelf zet aan U tot spoed;
ik ben aan 't wannen, de gebroken rijstkorrels,
rijst wannen in een zakje van biezen:
verdwijnt er een, er wordt een ander genood,
verdwenen, wijl ze neerstreek uit haar vlucht.
Ik ben aan 't wannen, de gebroken rijstkorrels,
rijst wannen in een zakje voor zout:
verdwijnt er een, er wordt een ander genood,
genood, en naar binnen geleid......

Vorstinne Kapur, Prinses Puding en Jonkvrouwe Sarap zijn dichterlijke namen voor de drie voornaamste soorten wilde duiven. Met Koning Salomo's armring en borstjuweel worden de strikken bedoeld.
"......naar binnen geleid" slaat op de vogelval.
Met de drie namen zijn ook de kleuren der duiven bedoeld. Kapur is kalkwit, Puding is veelkleurig, naar de naam van een struikgewas met veelkleurig blad, waarvan enkele soorten als groente worden gegeten.
Sarap is vuilgrijs, grauw.
Maria Dermoût schrijft Sapar, dat zal een drukfout geweest zijn. Deze Bezwerings-zangen heeft zij beschreven in haar verhaal "Twee Jade Reigers" uit de bundel "De Juwelen Haarkam."
Memohon Maäf

ROSALIE GROOSS

TSJINGKANGSJAN

Tegenwoordig praat iedereen lovend mee over "De Lange Mars" van Mao Tse Tung, die de inleiding werd tot het moreel en cultureel herstel van China op een wijze, die de westerse systemen van welvaart en geluk overtreft. Zelfs als veldtocht is die "Long March" ongeëvenaard in de historie en slaat de prestaties in de "Tocht der Tienduizend van Xenophon" en de veldtochten van Alexander en Napoleon met stukken.
(Men leze zelf: "De Lange Marsch 1935", boeiend geschreven door Dick Wilson *f* 28,50 + *f* 1,75 porto.

*

Daarom is het dubbel jammer dat er veel te weinig diepgaand over gelezen is. Juist omdat ik al sinds 1961 (mijn tijd in Amerika) constant wijde publicaties volg over Mao, weet ik er méér van dan de gemiddelde lezer. Ook al heeft het me even wijde en domme laster bezorgd als "communist" en dus ook Tong Tong erg veel schade bezorgd.

*

Maar juist het kennisnemen van de **vóór**geschiedenis van de "Lange Mars" heeft mij geleerd dat een mens om veel te bereiken ontzettend diep dalen MOET, en beproefd worden MOET om hem de kwaliteiten te geven van een wáár vernieuwer en bouwer. Hij moet het diepste dieptepunt bereiken. Dat beleefde Mao bij zijn leven in de bergrimboe van **Tsjingkangsian,** waar het restje van zijn leger na een serie desastreuse veldslagen ingesloten was: een woest land waar nog tijgers leefden en geen enkel spoor van een normale maatschappij te bekennen was. Het Lót ranselde onbarmhartig verder en scheurde hele legerafdelingen van hem weg, vele van zijn persoonlijke vrienden, uitstekende veldheren, politieke clangenoten. Op vele fronten tegelijk verslagen, verlaten en verraden, ontredderd en kansloos, gaf Mao nóg niet op. En zat niets anders voor hem op dan zijn gelederen te versterken ("Serrez les rangs! Serrez les rangs!") met zelfs bandieten, rovers, prostituées, kortom alle denkbare déclassé's en desperado's, waar ook "Big Brother" Sovjet Rusland en vele strijdmakkers van Mao hun neus voor optrokken. Mao was zelf zwaar geteisterd door malaria-aanvallen; vervolgde familieleden en officieren werden de dood in gejaagd of gevangen en onthoofd o.a. zijn jongste broer.
Daartegenover stonden de goed uitgeruste, goed betaalde armee's van Tsjiang Kai-shek met zulke top-maarschalken als Von Seekt en Von Falkenhausen;; andere gebieden waren nóg gevaarlijker bezet door de Japanse invalslegers, en de hulp van Sovjet Rusland was onzeker en onbetrouwbaar. Het lezen van deze rapporten en overzichten doet denken aan een eindeloze reeks doodsberichten en rampen, waarbij echter onmerkbaar het Leger en de Leer werden "omgesmeed" via heroische gevechten en daarnaast erbarmen en herkansing. Hier ontstond de Nieuwe Mens van modern China. De louteringsproef voor het leger was de bedwinging van het ondoortrekbaar geachte Lausjan-gebergte en het oversteken van de rivier de Woe met "duizendpoot"-vlotten van bamboe.
Wie in deze kleine en kleinburgerlijke wereld droomt van het bereiken van een hoger doel, moet kunnen "poekoel teroes" tot voorbij "kan-niet". Moet wijs durven worden door "schade en schande". Moet durven gaan "where angels fear to tread"...... er is geen compromis en er bestaat geen sociale zekerheid noch welke andere zekerheid. Misschien is dat de reden waarom boeken over de Lange Mars niet begrepen en niet gelust worden in onze totaal verkalkte maatschappij.
Toch is dit het enige alternatief voor het bereiken van de wedergeboorte die alle moderne mensen in hun hart wensen. En ook, geloven wij, moet je toch wel boer en dichter zijn, want dat was Mao fundamenteel, Dichter Und Bauer.

T.R.

ECONOMISCH EN MENSLIEVEND

Binnen enkele jaren zal ook de Nederlandse landbouw MOETEN overgaan tot het verbouwen op grote schaal van kedelee (soya) en in een iets latere toekomst zullen tempe en tahoe hun triomfale intocht houden in de Hollandse keuken.

*

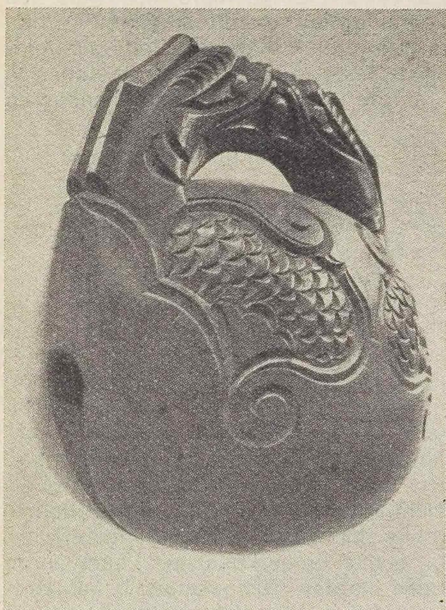
Dit is hoofdzakelijk en in eerste instantie een economische noodzaak: soya-verbouw is ongeëvenaard "verbouw-exploitatief": kedelee neemt maar resp 3/8, 3/20 of3/80 boerengrond in beslag voor hetzelfde voedingsrendement van resp. tarwe, djagoeng of veeteelt. En kan dus ons volk langer en gezonder in leven houden (soya = eiwitten!) dan welk ander voedingsmiddel ook.

*

Soya is "versatieler" dan veel vleesspijzen: brengt meer wezenlijke variatie in de voeding en is "menslievender". Dezer dagen is officieel toegestaan dat in snacks (o.a. bami- en nasi-producten!) paardevlees wordt verwerkt. En wij weten: dit raakt steeds verder ingeburgerd, omdat het goedkoper is dan rundvlees. En dat betekent: nóg meer deerniswekkende lastpaarden uit Ierland, en pony's en wilde paarden uit Polen en Roemenië. Alleen smaakvol en voedzaam vegetarisch voedsel (dus de kedelee) kan het door de mens als "edel" betiteld paard nog redden van het slachthuis. Dat bedoelen wij met "menslievender".

T.R.

DE SPLEETTROM VAN CHINA

De "Mo", de houten bolvormige Tong Tong uit Vietnam

In 1968 wierp ik in Tong Tong (T.T. 15-11-'68) de vraag op: Heeft China een tong tong of spleettrom gekend?
Op gezag van de bekende musicoloog Mr. Jaap Kunst beantwoordde ik deze vraag als "niet onwaarschijnlijk".
Hij schreef nl. in 1925 over "de opmerkelijke punten van aanraking soms tot gelijkvormigheid toe het Chineesche en vooral het Achter-Indische instrumentarium met dat van den Archipel", o.a. gongs, w.o. één in China opgegraven oude metalen gong, met gelijke toonhoogte van een Javaansche gong.
In "Hindu-Javanese musical instruments" door Jaap Kunst, 1968, geeft deze musicoloog († 1960) in een illustratie een relief weer van Barabudur. (bedolven voet)
Op dat relief ziet men in een orkestje een bolvormige spleettrom, met oorvormig handvat. Toen schoot mij weer te binnen mijn vroeger gedane uitspraak, dat de Balische "kulkuls" van hout minstens een oor of hoofd moesten vertonen, om de Baliër tegen doofheid bij bespeling van deze spleettrom te vrijwaren.
Men vergelijke ook deze Oudjavaanse tong tong met het houten bolvormige exemplaar uit het hedendaagse Vietnam, volgens hetzelfde boek. Zie bijgaande illustratie, „mo".
De spleettrom in deze vorm zal dan wel ook in China bekend zijn geweest. Madura heeft ook zijn tong tong in de moderne Javaanse vorm in een hedendaags orkestje gekend, volgens het musicologen-echtpaar Brandts Buys-Van Zijp „Oude klanken" (Djawa), 1925. Dus niet alleen als signaalblok.
De vraag of China een spleettrom heeft gekend, meen ik hierbij bevestigend te mogen beantwoorden.

L. C. Heyting, Th.zn.

NIET SOEKOEN MAAR KLOEWÈH

N.a.v. de voorplaat van T.T. No. 13, 15 Januari 1974, wil ik je graag als vergelijking geven de **Kloewéhboom,** welke in geen enkel opzicht verschilt van de **Soekoenboom,** behalve dan de vrucht van beide genoemde bomen.
De Soekoenvrucht heeft geen pitten (beton), terwijl de Kloewéhvrucht wel pitten heeft.
Van beide vruchten kun je heerlijke sajor lodèh maken; de Kloewéh met pit en al, vooral gekookt in een kendil. Van de Soekoenvrucht kun je echter meer maken, b.v. gebraden in olie of boter, kolak, of gestoomd met geraspte klapper en kientjo erop.
Hierbij een kleine herinnering, wat de Soekoen betreft.

Op een Zaterdag - in het ver verleden - gingen we van Bogor naar Pasarikan, waar we ons inscheepten in een motorboot van de heer Emmerik, naar Soengeitahang, een kampong aan de kust in het noorden van Tangerang.
De avond hadden we doorgebracht in een bilikken huis, gebouwd te midden van de tambaks. De meeste tambaks en sawahs hier zijn van de familie Khouw te Batavia.

Onze geweren hadden we meegenomen, aangezien ons doel was om mliwis te schieten.
In de vroege ochtend, na de koffie toebroek en warme ketan, gingen we op pad en verspreiden ons naar de verschillende punten, waar de mliwis regelmatig neerstreken.

Het was net, of deze eenden lont geroken hadden, want er kwam geen enkele mliwis opdagen en zo gingen we verder op pad naar Oedjoeng boeroeng.
In het gezelschap waren twee chinese kennissen, waarvan één familie had dichtbij Oedjoeng boeroeng, waar een kleine nederzetting van chinese tanis was.
De anderen liepen vooruit en ik ging een zijweg in, om wat tekoekoers te schieten.
Al dwalende kwam ik ten huize van een landbouwer, Pak Semar, op wiens erf drie Soekoenbomen stonden, waarvan de vruchten reeds geplukt konden worden.
Op mijn vraag een stuk of zes van de vruchten voor mij te plukken, nam hij zijn gala van bamboe en stootte daarmee de vruchten in het aangehechte korfje.
Zulke grote Soekoens had ik nog niet eerder gezien, wel even groot als een normale klapper. De gevraagde prijs van vijftig centen per stuk gaf ik hem derhalve met genoegen.
Eén daarvan nam ik voor mij, om mijn vrouw daarmee en nog drie bandings te verrassen, terwijl de overige onder mijn kameraden werden verdeeld.
Deze is een van die aangename herinneringen uit het ver verleden. Wel jammer, dat al die jachtkameraden er niet meer zijn. De laatste overleed vier jaar geleden in Heemstede.

Abonnee

P.S. Meerdere lezers wezen ons op deze fout. Ook aan hen onze dank voor hun attentie. - Red.

WEEFGETOUW

"Tong-Tong, je bènt een weefgetouw en al die tere draden worden inderdaad een héél mooi kleed."
Wisten jullie beiden, en àl jullie trouwe medewerkers en -werksters maar, hoevéél jullie eigenlijk al gedaan hebben. Zo in stilte en dikwijls **zonder het zelf** te weten.
Al mijn dank nogmaals, Lilian en Tjalie!

Helly v.d. Brink

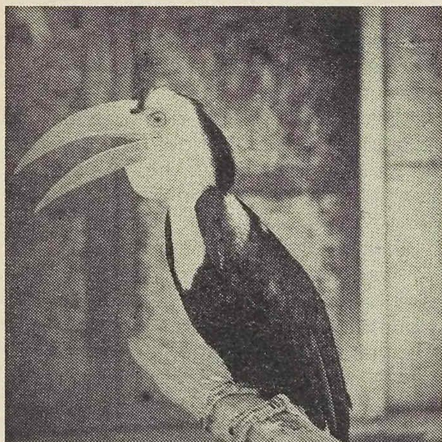
*

Wij weten zeker namens al onze lezers te spreken als wij Helly bedanken voor haar opmonterende woorden en voor haar **prachtige** vergelijking met een **weefgetouw.** Het zijn inderdaad de ongewone en zeldzame bijdragen uit alle "lezer-soorten", die niet alleen de wonderlijke fijne kleurenschakeringen maken in onze weefsels, en de soms bizarre patronen, die uit vele levenservaringen van de Gordel van Smaragd komen.
Soms schrikken buitenstaanders van felle rose of azuren draden, soms van "griezelige wajang-figuren". Nee, voor de massa staan we er niet goed op, de massa die steeds meer gewend raakt aan saaie kleurloze plastics......
Maar weet U, daarom is Tong Tong toch op een wonderlijke manier geliefd bij een bepaald soort Hollander die nooit in Indië was......en dat is de waarlijk originele en zeldzame onvervalste Hollander (géén imitator van wie of wat ook) en van de weeromstuit: wij houden van hém!

T.R.

August de domme

Rangkohk of neushoornvogel

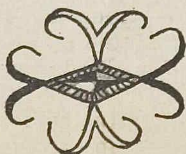

We hebben 't in Tong Tong zo veel gehad over prendjahk's, over 'mpritjes, Pietjes-van-Vliet. Mag ik nu eens een heel ander soort vogel bij de lezers introduceren Tjalie?

Dit was August. Zondags, want door de week heette hij gewoon "Ahk-oehk", naar de klanken die hij uitstootte. De rangkohk, gôgôsan, (op Borneo zeiden ze er "anggang" tegen) was in volksverhalen de lambang, 't zinnebeeld van eeuwige trouw.
Mijn August had, naast deze voorbeeldige eigenschap, zo ver ik weet, twee minder deugdzame. Hij was dom en plaagziek. Deze kostten hem uiteindelijk ook 't leven.

We woonden aan de bosgrens. Op 't achtererf stond een grote gondang, (fam. van de loh = wilde vijg) de gemeenschaps-boom in de vogel-wereld. Vooral als de vruchten rijpten, weezoet, in grote trossen vast geplakt tegen de stam en de takken, was 't de hele dag een komen en gaan van honderden vogels. En 't was daar boven een getjetter dat horen en zien je verging. Djô'ans en bergems klaagden, kepodangs jodelden, kedjelens kwetterden. En 't geruzie van grote zwermen slindits hoorde je boven alles uit. Maar ook de neushoorn-vogels lieten de hapjes hun geweldige snavels niet voorbij gaan. Deze verenigden 't nuttige met 't aangename. Als ware prominenten staken ze de wijze hoofden bij elkaar, op de horizontaal groeiende takken. Om om de beurt een luid "ahk-oehk" te laten horen.
Op een middag zag ik ineens een zwarte schaduw naar omlaag dwarrelen; als een lajangan-pedot, een op drift geraakte vlieger. Als ik me over 't zwaar mishandelde dier heen boog, wapperde hij even nog lamlendig met een vleugel, dan gingen de gordijntjes neer voor de licht-blauwe ogen. Moepit haalde een hoge rubberkist, waarin we 't gehavende dier neerlegden. Om in vrede te sterven. Maar hij wilde niet sterven; hij verkoos 't leven. Vroeg wèl blijvend asiel.
Wat had hij gedaan, deze jeugdige bandiet, dat hij zijn soortgenoten niet meer onder de ogen durfde komen? Zich te grote vrijheden gepermitteerd? Gegluurd? Bij een broedend wijfje om de deur? Hij kreeg er een ongenadig pak ransel voor, dat was wel zeker.
August bleef. Hij sloot vriendschap met Juno de hond, Jeannot, mijn tamme kidang en de twee zwarte paarden, Item en Kombang. Bij welke hij ook de nachten doorbracht op één van de afsluitbalken van de stal. Zijn kostje haalde hij op bij kokkie in de keuken. Rijstballen. Hij vrat iedere dag ook een sisir pisang en elke andere rijpe vrucht die hij te pakken kon krijgen.
Hij was dol op alles wat glansde.
Als Marsiah de was stond uit te hangen, beet hij haar in de enkel in een poging de bienggel te bemachtigen, de zware ring van zilver die ze om allebei haar enkels droeg.
"Kôrang-adjar, be'en Oehk" - schold ze, uithalend met een natte luier. wsj... wsj...wsj; vloog hij op naar de rand van 't dak, van waar hij bleef gluren, de kop scheef. Om 't na een geruisloze glijvlucht naar omlaag, nog eens te proberen.
Op een keer zag ik hem enkele keren 't spoelhuisje van mijn naaimachine omhoog gooien, alvorens 't in te slikken. We sloten hem op, totdat 't ding terug gevonden was.
's-Morgens stond onder de djeroekboom de box met Rob er in, van één jaar. Non, iets ouder dribbelde er om heen. En terwijl ze oppaste sneed gendoh-Mienten karretjes voor de kleintjes uit de sponzige schillen van de djeroeks.
Iemand liet een windje.
"Bang bang toet, tjendèla oewa-oewa, sapa baoe kentoet, di toembah radjahtoewa"...... zong Mienten over de oude koning, die geen poepjes duldde. Non schaterde 't uit, hoewel ze er geen woord van verstond.
Van boven in de boom kakelde August, a-oehk......a-oehk...... Als de kinderen buiten waren, was hij altijd bij hen in de buurt.
Bléef hij alleen maar vlak bij huis. Maar hij vloog ook verder, naar de koelie-woningen, waar hij op de daken de tampah's schijfjes ketella-pohong en rijstrestanten omver kiepte. Dat vonden de mensen niét zo aardig.
Op een morgen kwam hij zijn balk niet af. Zijn snavel en de luchtblaas er onder waren bleek, kleurloos. Z'n uitwerpselen, bloederig.
"Wah ndoro, tamtoe die ratjoen orang, Ahk-oehk." Hij was vergiftigd, dacht Moepit.
We legden hem op een gonnie-zak in één van de goedang-kamertjes, waar hij zieker en zieker werd.
Ik streelde hem over de kop die helemaal scheef was weggezakt.
"Arm dier... jij domme, domme vogel. August..." "Ahk-oehk..." antwoordde hij zwak. Nog éénmaal sloeg hij de blauwe ogen open.
Met zijn grote snavel aan mijn voeten, stierf mijn "symbool van eeuwige trouw".

Plantersvrouw

Reeds eerder hebben wij in Tong Tong onze lezers de levensbronnen van ons blad genoemd. Zonder de voortdurende brieven- en copystroom uit zijn lezerskring kon Tjalie zijn matjes wel oprollen. Want andere bronnen van nieuws en begeestering hebben wij niet.
Onze bronnen komen in een eeuwige pantjoran in het beekje van dit blad uit. Er hoeven geen kranen open of dicht gedraaid te worden; het water hoeft niet met fluor aangevuld te worden noch met welke andere chemicaliën voor welk doel ook. Het is oerzuiverbronwater, gefilterd door de humus van ons voorbije leven, direct uit de natuur zonder zuiveringsbasins en zonder waterleidingsmaak.
Dat deze pantjoran nog jaren en jaren klateren mag!

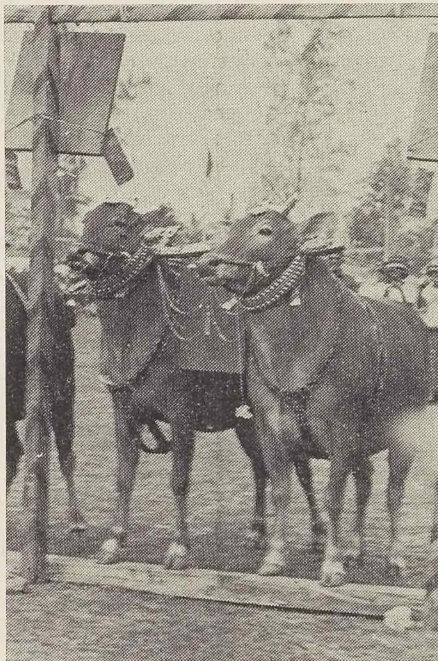
De Stierenrennen Of Kerapan Sapi (I)

M. Soetjahjo

KERAPAN EN MYSTIEK

Bekijken we de foto op de voorpagina van Tong Tong, waar twee beesten een kar trekken met een last daarop, zo absurd van afmetingen in verhouding tot grootte van kar en beesten, dan kunnen we ons voorstellen, hoe sterk die beesten zijn, maar ook dat ze de TIJD nodig hebben, om hun sjok-sjoktaak te volbrengen.
Is het dan niet ongelofelijk, dat een tribune zo vol kan zijn met toeschouwers, die naar een RACE van dezelfde soort dieren kijken, dus een wedstrijd, waar het op SNELHEID aankomt.
De KERAPAN BESAR of de GROTE STIERENRENNEN in Pamekasan vormen jaarlijks het culminatiepunt van een geliefd volksspel. Deze stierenrennen worden alleen op het eiland Madura, nergens anders in Indonesië gehouden.

Zoals bij elke wedstrijd tegenwoordig, gaat er altijd eerst een "openingsceremonie" aan vooraf met openluchtvoorstellingen waarbij volksdansen worden uitgevoerd. Voor de Kerapan is dit niets nieuws en bestaat dit al sedert generaties. Tijdens deze openlucht-voorstellingen kunnen degenen met foto/filmtoestel hun hart ophalen om schitterende kleurenopnamen te maken. Wie een taperecorder bij zich heeft kan ook opnamen maken van de gamelan.
Tijdens het defilé dus, zijn de dieren getooid in "groot tenue" met prachtige hoofdtooi en versierselen op het lichaam. De eerbied van de Madurees t.o. zijn renstier gaat zelfs zover, dat hij een ereparasol boven zijn hoofd krijgt, hetgeen zoals U allen weet, een eerbetoon was voor "VERY IMPORTANT PERSONS", zoals regenten en residenten van het B.B.
Ook de mensen, die direct of indirect bij de stieren horen, zijn ook op z'n Paasbest uitgedost. Dus traditioneel met hun zwarte wijde broek, baadje van dezelfde kleur, een vrolijk hoofddoekje, zodanig gevouwen, dat één van de hoeken zeer in het ooglopend naar boven wijst.
Ook worden door jonge mannen en meisjes verschillende groepsdansen uitgevoerd, die gebruikelijk zijn bij de Kerapan, o.a. de TARI PETJOT of de zweepdans, waarbij de mannen een karwats in de hand hebben, die ze op de maat van de muziek laten knallen. De dansen worden ingeleid door de TARI SLAMAT DATANG, of de welkomstdans, gevolgd door de andere dansen.
Eén dans bewaren ze tot na afloop van de wedstrijd. Daarover straks.

Een span renstieren tijdens de openingsceremonie. Let op het hoofdtooisel en verdere fraaie versiering op het lichaam.
(Foto: J. Soetjahjo)

Het, is een aardig gezicht bij deze reidansen de felle kleuren van de jongens en meisjes te zien, vooral tegenwoordig bij het gebruik van nylon, dat ze op het onnatuurlijke af kunnen verven met kleurstoffen, die als het ware zelf lichtgevend zijn. En de Madurees kan met deze kleuren, zulke gewaagde onverwachte combinaties maken die toch aantrekkelijk blijven door het vreemde.
Men danst op de maat van een GAMELAN (traditioneel muziek-orkest). In het Madurees heet zo'n instrumentencombinatie, die bij de Kerapan wordt gebruikt, de TUK-TUK.
Langs zijn neus zegt mijn zegsman: "Dit Tijdschrift zou in Madura heten: TUNG-TUNG."
Door de jongens wordt met veel bravoure en door de meisjes met evenveel gratie gedanst op de maat van de Tuk-Tuk die verschillende melodieën ten gehore brengt, o.a. de "Ngondu Atjem" (tamarinde plukken), Malang Lèkè, Layang Layang (lied van de vlieger), enz. en vrolijk wordt er op traditionele instrumenten, waaruit de Tuk-Tuk bestaat geslagen, o.a. de trommen (Duk-Duk, Paneras), de slaginstrumenten (Ketuk, Kenong, Gong en Tjer-Tjer) geslagen en op de fluit (Sronèn) geblazen.
Over de muziek en de instrumenten zou een heel artikel geschreven kunnen worden, vooral als men rekening houdt met de variaties in de verschillende regentschappen en de nuances in de kleinere gebieden.
De buitenstaanders denken altijd, dat de races in Bangkalan de belangrijkste van het jaar zijn. Niets is minder waar, want de finale gebeurt in Pamekasan de vroegere residentie-hoofdplaats. Dus de z.n. Kerapan Besar, **het** evenement van het jaar gebeurt in Pamekasan ± 140 KM van Surabaya. De weg is wat smal, maar in behoorlijke staat.
De wedstrijden in Bangkalan zijn eigenlijk gewone regionale regentschaps -wedstrijden om te beslissen, welke spannen van het regentschap (kabupaten) in aanmerking komen voor de grote Kerapan.
Maar, ziet U, BANGKALAN is zó dicht bij Surabaya en met ferries tegenwoordig dag en nacht bereikbaar, en door de grote belangstelling van "het vaste land" kan elke wedstrijd in Bangkalan met veel grotere luister gehouden worden dan in elke andere Regentshoofdplaats. En vergeet niet de buitenlandse gasten, die altijd getuige willen zijn van de BULL RACES, die in tegenstelling met BULL-FIGHTS, nergens anders te zien zijn dan in Madura. De verzorging, verpleging, training en voeding van de renstieren moet natuurlijk prima zijn. De verzorging geschiedt door de eigenaar zelf. Ze moeten natuurlijk goed gevoed worden en krijgen alles, waar een stier recht op heeft, zoals mals gras, jonge bladeren, sappige maisstengels enz. Maar er worden ook kostelijke dingen gegeven, waar een stier nu niet zoveel recht op heeft.
Wat denkt U b.v. van negen rauwe eieren tegelijk, dus voor twee stieren 18 eieren? Als U bedenkt dat Buk Sidin, de vrouw van de eigenaar alleen op feestjes een kwart ei of een half ei te proeven krijgt. En dan een kwart pint goede whisky ineens. Buk Sidin voelt het gemis niet, want ze is streng mohammedaanse. Je haren rijzen ten berge bij de gedachte, dat een stel renstieren een fles Johnnie Walker in twee zittingen ad fundum leeg drinken. Of...... elk drie flessen bier, ook ad fundum. Dus in vier zittingen een krat...... Van Pa Sidin zegt men smalend, dat hij 's nachts altijd slaapt met de armen om de hals van zijn renstier. En dan te bedenken, dat Buk Sidin......

*

U denkt allicht, dat Pa Sidin een afwijking heeft, maar er is niets loos met onze trotse eigenaar.
Neen, dag en nacht moet hij er op verdacht zijn, dat er van vijandelijke zijde gesaboteerd kan worden. De gewone schadelijke stoffen en voorwerpen, die ook in de Westerse landen gebruikt worden zoals vergiften en dergelijke, hebben hier geen kans, want de koe **woont** in het huis van Pa Sidin, misschien zelfs in zijn **slaapkamer.**
Maar het is een andere factor, de gevaarlijkste, en wel de: BLACK MAGIC of de Stille Kracht of de Santèt. Er zijn

nog verschillende andere synoniemen, maar ik vermoed, dat het duidelijk genoeg is. **Wie er niet in gelooft, kan dit gedeelte rustig overslaan.**
Kunt U zich herinneren, dat een stier plotseling mank werd? U heeft toen gedacht, dat hij over een steentje gestruikeld was, of U heeft er helemaal niet bij gedacht, omdat U het zo onbelangrijk vond. Het was wèl belangrijk, want door toverkunst met afstands werking is dat been stijf geworden.
Misschien heeft U ook wel eens meegemaakt, dat een span, dat goed liep op het laatste nippertje afweek en de zijlijn inliep. Nou ja dacht U, het was maar een klein ongelukje. Neen zegt de eigenaar. Hij had de beesten nog trouwer moeten "keloni" (omarmen). En hij geeft Buk Sidin de schuld, dat zij hem afgeleid heeft.
Want door télémachinaties van de vijandelijke tovenaar, werden dieren èn Jockey zo betoverd, dat ze achter de FINISH plotseling een watervlakte zagen, zodat ze van schrik zijn afgeweken.

Het race-terrein is de avond te voren het doelwit van dukuns (medicijnmannen) en de manifestaties zijn in de nacht vóór de race te bewonderen in de omgeving van het raceterrein.
Het is wel de moeite waard op die tijd daar te zijn, omdat het daar een gezellige drukte is met warongs en kraampjes waar allerlei lekkernijen verkrijgbaar zijn zoals saté en soto Madura en tuwak (palmwijn).
We zien dan allerlei vuurbollen en pijlen uit alle windrichtingen, om het race-terrein met als doel het terrein.
Met verwondering en een gevoel, in een andere wereld verplaatst te zijn bekijken we met eigen ogen dit "vuurwerk". De ongelovigen zijn eigenlijk benijdenswaardig, want zij hebben voor elk verschijnsel een wetenschappelijke verklaring, z.a. ontbranding van watergas tot electrische ontladingen toe.
En op dit ogenblik liggen zij heerlijk te ronken om krachten te verzamelen voor de interessante wedstrijd van morgen.

Ook de Madurezen, die zich in feestelijke stemming in de omgeving van het race-terrein bevinden, vinden ons maar gek, dat we zoveel belangstelling tonen voor iets, wat al sedert drie tot vier generaties een intrinsiek deel is van de Kerapan. Uit de richting waar de vuurbollen vandaan komen, mis schien ook de vorm of de kleur, kunnen ze met vrij grote zekerheid vertellen, waar deze "panah" (pijl) vandaan komt en waarschijnlijk van wie. Dit merken ze op zonder enige stemverheffing, zoals een Hollander zou zeggen: "Het is mooi weer!" De Hollander zou dit wel met veel meer verbazing opmerken.

Ook bij andere sporten moet hiermede rekening gehouden worden. Wie zijn voetbalcarrière op blote voeten op droge sawahs is begonnen, weet, dat bij een wedstrijd tegen een naburige dessa of streek een dukun of medicijnman mee moet gaan, die behalve het genezen van verstuikingen met massages er ook voor moet zorgen, dat onze jongens niet zodanig "behekst" worden, dat ze het vijandelijk doel zo klein als een postzegel zien op 20 pas afstand. Als een oud-voetballer U dat vertelt, kunt U dit van nu af aan dus rustig geloven.
Dit dan over de BLACK MAGIC of de STILLE KRACHT. Bij de Kerapan is het niets bijzonders en het hoort er bij volgens de Madurees. Maar voor de niet-Madurees, die nog heel laat in de avond naar Madura oversteekt is het wel interessant om naar een schouwspel te kijken, dat boven zijn petje gaat.
U hoeft zelf niet bang te zijn, dat het U schade berokkent, want het "voor-

lees verder volgende pagina onderaan

Wie Indonesië bezoekt, moet stellig niet verzuimen een bezoek aan Madura te brengen. Niet alleen de karepan maakt zo'n bezoek interessant, maar zoals op de onderstaande foto's te zien is, zijn er ook nog vele attracties op dit eiland. Sommige plekjes, zoals dit kustgezicht zijn van een woeste schoonheid. Tot onze spijt konden wij niet meer foto's van Madura plaatsen, die hoewel het bijzonder mooie foto's in kleuren zijn, deze in zwart niet tot hun recht komen.

Een heel andere kant van Madura dan waarover U in dit artikel leest, maar zeker niet minder de moeite waard:

Foto boven: een haventje met de daarbij behorende bedrijvigheid.
Foto beneden: een strandgezicht aan de Noordkust van Madura, typisch en weinig bekend.
(Foto's J. Soetjahjo)

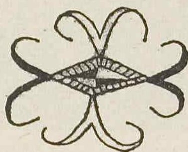

POEKOEL TEROES POT

Hieronder laten wij, onder hartelijke dankzegging aan alle schenkers, de verantwoording volgen van de giften die zijn binnengekomen voor het reservefonds voor Tong Tong over Februari 1974.

Ir. H.B. 14,—; J. de B. 5,—; W.B. 10,—; R.H. 7,—; A. de J. 21,—; G.H.H.Schr. 14,—; Ch. W.V. 5,—; M.E. de V.-K. 19,—; A.B. 10,—; R.M.10,—; A. v. V. 10,—; M.O.F. 2,—; H. v. H. 11,—; B.W.-D. 8,—; Mej. Drs. H.H.A. v. B. 14,—; M.E.P.K. v. H. 39,—; Mej. M.L.L. 7,50; Mej. A.H.O. 10,—; R. Schr. 8,—; A.L. 22,—; Dr. D.P.E. 10,—; Mej. L.S.J. v.d. V. 3,—; H.W.V. 25,—; B. 5,—; A.A. 50,—; J.Ph. v. D. 14,—; A.H.J. 14,—; J.B.L. 10,—; T.S.T. 7,25; A.W.B. 50,—; H.A.W.-B. 10,—; L.C.F. de Gr. 25,—; J.H. v. Z. 13,—; W.C.G. 4,—; F.F.H. 25,—; W.P. v. V.-H. 25,—; B.L.F.Ph. 12,—; A.J.D. 3,75; G.B.W.H. 15,—; F.J. 3,75; E.L.B.-v. 0. 10,—; Mej. J.W.K. 18,75; A.E.R.-Z. 7,50; W.F.Sch. 3,75; J.Ch.L. 3,75; B.C.B. 25,—; H.W.G. 64,—; S.A. v. H. 10,—; C.L.C. 5,—; H.E.B. 9,—; F.H.S. 9,—; M.S.-N. 30,—; L.J.K. 64,—; C.L.E.F. v. S. 25,—; J.T. 14,—; C.R.Th. 14,—; H.J.J. v. D. 6,—; C.A.B.-Ph. 20,—; H.C.M. 32,—; J.F.W.A.L. 39,—; Ir. W. P.C.Z. 14,—; N.H.W.-B. 10,—; H.A. 7,—; H.D.S.A.B. 9,—; J.A.D. 4,—; K.L. 4,—; M.A. H.-v.M. 9,—; L.Schr.-W. 10,—; B.M.N. 3,—; A.C.B. 4,—; A.N.-Z. 10,—; C.L.A. 14,—; B. S. 6,50; C.v.D. 7,—; Mw. L. 20,—; P.A.J. 40,—; A.J.T.H.-v. G. 61,—; P.D. v. L. 29,—; A.G.L.-B. 64,—; L.A.Sch.-H. 56,—; W.H.L.-K. 34,—; Ir. W.F.E. 14,—; E.S. 9,—; F.J. v. Z. 14,—; Ch. W.G.M. 7,—; J.A. de J.-B. 8,—; E. & H.S. 15,—.

Binnengekomen in Januari en Februari
f 1463,50

Vervolg: "Kerapan"

prepareren" van het terrein is alleen bestemd voor de vijandelijke koe èn de eigenaar. U kunt er gerust over lopen er gebeurt U niets. Maar wee het span waarvoor deze hekserij bestemd is! En...... de eigenaar moet ook zelf oppassen. Hij kan dodelijk getroffen worden door de "pijlen", die voor de stieren bestemd zijn, hetgeen niet direct dodelijk is, maar een langzame dood ten gevolge heeft door b.v. bloedhoesten. De ongelovigen bazelen in dit geval natuurlijk over humane en bovine longtuberculose, maar zo eenvoudig is het niet!

We hebben het altijd erg wreed en ondankbaar gevonden, als een verliezend span na de wedstrijd geslacht werd. Maar, van deskundige zijde verklaarde men ons, dat de dieren door deze zwarte kracht dusdanige inwendige kneuzingen hebben opgelopen, dat het een weldaad voor deze beesten is, dat ze afgemaakt worden en... tot soto verwerkt.

(wordt vervolgd)

De voorspellingen van Ronggowarsito (I)

voor Tong Tong uitgelegd door

RM. S. Tri Tjondrokoesoemo

Wat men Djojobojo-voorspellingen noemt, zijn in feite overleveringen van voorspellingen, toegeschreven aan Koning Djojobojo van Kediri, die leefde in de 12de eeuw. Deze overleveringen zijn in de loop der eeuwen gedeeltelijk verloren gegaan, weer aangevuld door "zieners" in latere tijden en bestaan thans in een aantal versies waarvan die van de voorspeller Ronggowarsito de bekendste is.
Na eindeloos zoeken van een vertaler is het ons uiteindelijk gelukt de heer RM. S. Tri Tjondrokoesoemo bereid te vinden deze voorspellingen voor ons te vertalen.
Wij accepteren daarbij uiteraard de indeling en de interpretatie van de heer Tjondrokoesoemo geheel. Ook al zouden sommige lezers hier en daar een andere woordkeuze misschien prefereren, wij nemen die van de heer Tjondrokoesoemo zonder "af te dingen", omdat het geheel er een eigen karakter door krijgt dat wij niet graag zouden willen missen.
Misschien volgt later nog een korte studie over de legendarische figuur van Vorst Djojobojo. Maar in dit stadium zijn wij de heer Tjondrokoesoemo zeer dankbaar dat hij goede wil en massa's werktijd geheel te beschikking wil stellen van Tong Tong.

Djanga Raden Ngabehi RONGGOWARSITO Poedjonggo Agoeng Kraton Soerakarta Hadiningrat. "DJOKALOADANG":	**De Nederlaag van de Japanse Regering: 1945 Cr. DE VOORSPELLING/WAARZEGGING van Raden Ngabehi RONGGOWARSITA, de grote Filosoof-Dichter van het Hof (Kraton) Soerakarta Hadiningrat, met zijn bekende "DJANGKA: DJAKALODANG", die werkelijk UITGEKOMEN IS.**
I. Lagoenipoen **"MAGATROEH"** (katja 3. pada 2)	**I.**
1. Sangkalane masih noenggal djamanipoen,	1. Het gebeurt nog in dezelfde eeuw,
2. nong sadjroning madya akir,	2. te midden van de helft,
3. **"WIKOE SAPTA NGESTHI RATOE"** (th. Djawi: 1877; th 1945) *)	3. **Jalah: "WIKOE SAPTA NGESTHI RATOE"** (dit is Javaanse jaartelling: 1877; is gelijk aan: **1945Crt.)** *)
4. ngadil parimamong dasih,	4. Rechtvaardigheid voor het gehele Volk,
5. ing kono karsaning Manon.	5. het is de wil van Almachtige,
II.	**II.**
1. Tinomoene wong ngantoek anemoe kethoek,	1. Het is gelijk: De slapende verkrijgt geluk en fortuin,
2. malenoek samarga marga,	2. dit gebeurt over het hele Land,
3. marmane boengah kang nemoe,	3. wien dit lot te beurt valt, voelt zich gelukkig en blij,
4. marga djroning kethoek isi,	4. daar dat fortuin bevat:
5. kentjana sosotya abyor.	5. Materieel en spiritueel geluk.
III. Lagoenipoen **"ASMARA-DANA"**	**III.**
1. Ingkang bisa nemoe iki,	1. Maar dat geluk,
2. nora saben sok oewonga,	2. is niet een ieder beschoren,
3. koedoe ana pilihane.	3. daar zijn voorwaarden aan verbonden:
4. kang weroeh djangkane djaman,	4. Zij, die zich kunnen schikken in het betrokken leven, en zich kunnen aanpassen aan de nieuwe veranderingen van de tijd,
5. eling kanthi waspada,	5. die immer waakzaam de goede weg betreden,
6. tindak toewadjoeh lan djoedjoer,	6. waar, in doen en denken,
7. ingkang antoek kamoerahan.	7. Diegenen zal dat grote geluk te beurt vallen.

IV.

1. Awya sira bandjoer wedi,
2. samar nora kapandoeman,
3. olinga marang kodrate,
4. Pangeran loewih Koewasa,
5. adil tanpa oepama,
6. sapa angestokna Dawooh,
7. sajekti antoek noegraha.

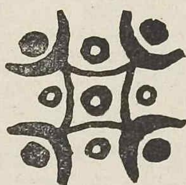
V.

1. Noegrahanira Hyang Widi,
2. tan kena kinira-kira,
3. marga sewoe dedalane,
4. jogya den sabar darana,
5. awya kasesa-sesa,
6. groesa-groesoe naroeng binoeh,
7. ngroesakake tantjeping tekad.

---

*) Tahoen Masehi poenika angroe' mij ini: 68 tahoen tinimbang tahoen Djawi. Ing djaman kima para Poedjangga kita sami ngagem tahoen Djawi/Tjandra Sangkala. Ing th. 1945 Ms waoe, Djepang dawah kasoran ing perang, kalajan masrahaken kekoewasaan dateng R.I. saha Djangkanipoen R. Ng. RONGGOWARSITO SAGED BABAR DOEMADOS KANTHI NJATA.

Sinerat ing Soerakarta/Soebaja tanggal kaping: 1. Desember 1973.
Sinengkalan: "Pantja Sirna Mandjing Goesti" (1905 Djawa 1973 Ms).
Kidjanggan RM. S. Tri TJONDROKOESOEMO.

IV.

1. Maar wees U niet bang en bevreesd,
2. bezorgd, dat U Uw deel niet zult ontvangen,
3. De Heer beschikt over het lot van ieder schepsel,
4. meer dan Almachtige is HIJ,
5. rechtvaardig zonder weerga,
6. wie bezadigd en gehoorzaam naar Zijn Geboden handelt,
7. zal Hij zeker rijkelijk met Zegen overladen.

V.

1. De zegeningen van de Almachtige zijn:
2. onvatbaar voor het menselijk verstand,
3. God heeft wegen, duizenden in tal,
4. Voorwaar' "wees rustig, kalm en tevreden,
5. laat U niet haastiglijk en klakkeloos,
6. opdrijven door Uw driften en zinnen,
7. daar dit alles kan verdelgen Uw goede en reine doeleinden".

---

*) De Christelijke jaartelling is 68 jaren eerder dan de Javaanse. De Javaanse dichters v.d. oude tijd gebruikten meestal de "Tjandra Sangkala/of of de Javaanse jaartelling.
Inderdaad, in het jaar 1945 n. Chr. (of 1877 Tjandra Sangkala) had plaats de nederlaag van de Japanse Regering in Indonesia, zodat de Nieuwe Regering overgenomen was door de Republiek Indonesia tot heden.
Het is nu goed bewezen, dat de **voorspelling** van onze Filosoof-Dichter R. Ng. RONGGOWARSITO werkelijk is **uitgekomen.**

Soerakarta/Soerabaja: 1 December 1973. Overgeschreven en vrij vertaald door:
Kidjanggan RM. S. Tri Tjondrokoesoemo.

(wordt vervolgd)

Drs. Raden Mas Pandji
SOSROKARTONO

"Soegih tanpa banda,
Didaja tanpa hadji,

Ngloeroeg tanpa bala,
Menang tanpa ngasorako".

"Trimah mawi pasrah,
Soewoeng pamrih tebih adjrih,

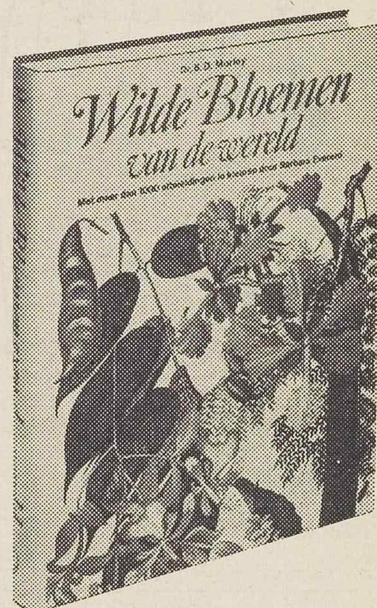
Langgeng tan ana soesah tan ana boengah,
Anteng manteng soegeng djeneng.

Zich rijk voelen zonder rijkdom,
Machtig zonder wetenschap, Macht en Aanzien
ten strijde trekken zonder leger,
Overwinnen zonder te vernederen

Rustig en tevreden met overgave,
Nimmer tegenprestatie verwachtende, verre van vrees,
Immer zonder smart, immer zonder vreugd.
Kalm en waardig. Liefde, roem en eer vergezellen Uw naam.

"1000 WILDE BLOEMEN IN KLEUR"

Een van de mooiste bloemenboeken ooit uitgegeven, is nu ook in de Nederlandse uitgave verschenen. Twee jaar geleden was ik al gelukkig met de Engelse versie, de illustraties van vooral veel TROPISCHE flora vertellen meer dan genoeg. Nu is dit unieke boekwerk in verstaanbare tekst dubbel genietbaar! Voor hen die van planten houden, borduren of schilderen is het een levensbezit.

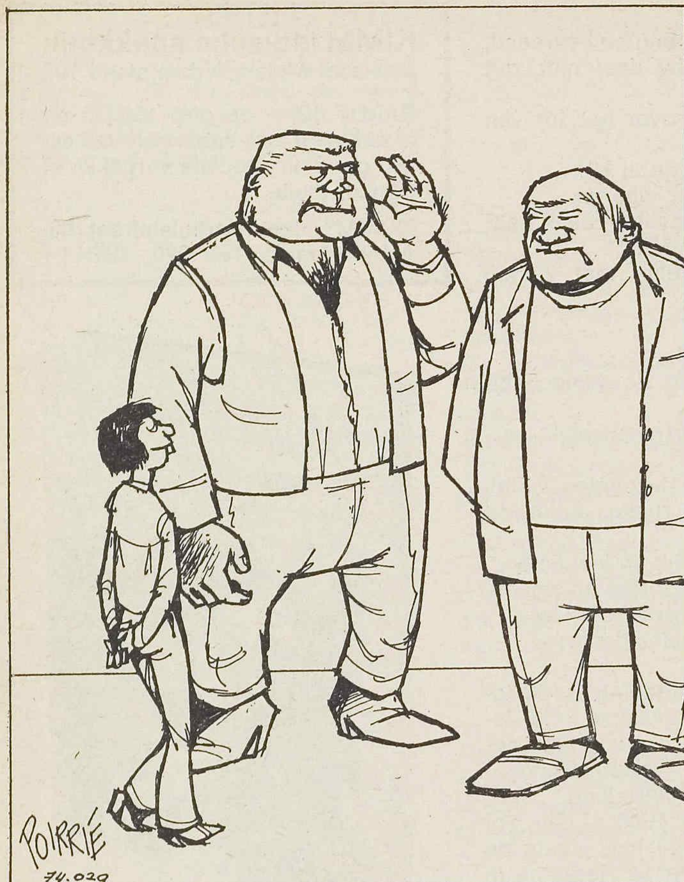
U zult er ontelbare bekenden uit Indië in terugvinden de flamboyant (op de voorplaat) spathodea, boenggoer en honderden andere bloeiende struiken en bomen.

Een boek dat je milieuvervuiling en natuurvernietiging doet vergeten en je gelukkig maakt met nog zoveel schoons op deze aarde. Magnifiek getekend door Barbara Everhard.

Een duur boek, *f* 62,50, maar het geld vele malen waard. U kunt in 3 termijnen betalen.

L.D.

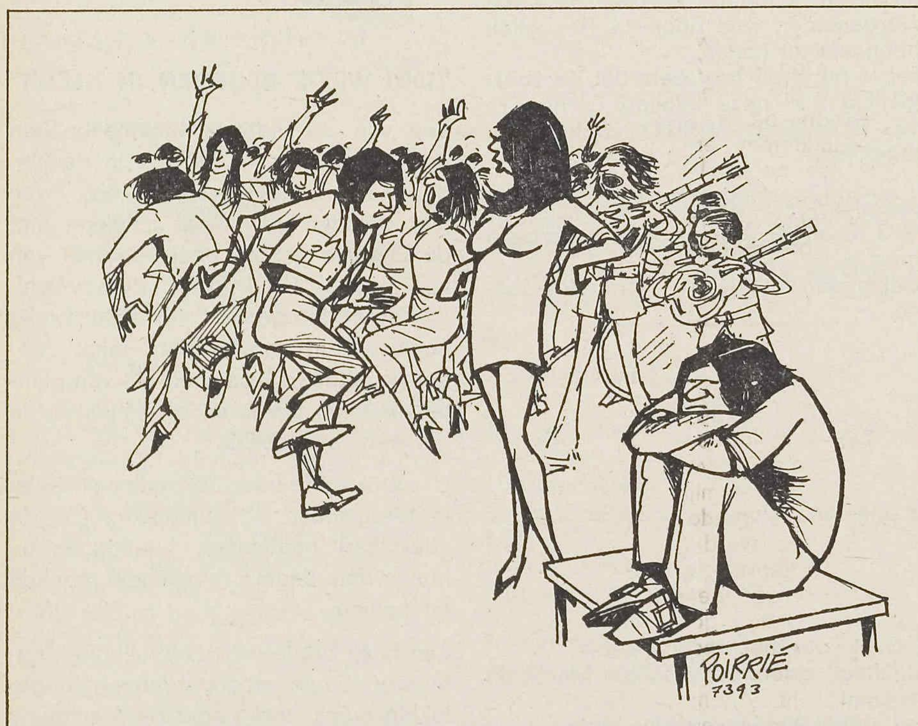

Opeens vallen zo maar een half dozijn pentekeningen bij ons in de bus met echt oud-Indische droge humor. Of we er plaats voor hadden? "Maar natúúrlijk!" zeggen we met een brede grijns. En denken er meteen bij: Poekoel Teroes! Poekoel Teroes!

Wie in dit verwende europa met zijn enorme kunstenaars en tijdschriften alvast met critiek zou willen "labrak", zouden we toch eerst willen uitnodigen het mopje van de krachtpatsers te bekijken. U mag dan gerust denken dat Poirrié die kleine garnaal links is en toch ook maar zijn woordje durft te komen zeggen. Zeggen we dan met de grote hoop mee: "Al bij voorbaat kèok, Tjih, schei maar uit!" of blijven we toch maar een tijdje kijken? Tong Tong durft het in elk geval wèl en zegt U iets anders bij voorbaat: deze tekenaar heeft veel meer originaliteit, intelligentie en branie dan U vermoedt. Dat durven wij zeggen, hoewel we nog niet eens persoonlijk met hem hebben kennisgemaakt. Over z'n prentjes moet U langer nadenken en U moet ze beslist langer bekijken.

Wij wensen hem erg veel succes toe, zeker ook buiten Tong Tong. Misschien heeft U ook wel een paar ideetjes voor Poirrié om te verwerken in caricaturen plus teksten? Maar geen afgezaagde, lo! Daarvoor is hij werkelijk "uit zichzelf" al goed genoeg.

Deze eerste keer zijn de tekeningen wat groot opgenomen ter ere van de eerste kennismaking. Misschien zullen ze volgende keren wat kleiner zijn, meer in overeenstemming met ons kantjil-budget. En nu verder: wait and see......!

De Redactie

Boven: Hij zegt dat hij wereldkampioen pentjak-lontong is en we beter kunnen opkrassen!

Onder: saaie vent si Bantoet, hij wil alleen maar op krontjongmuziek dansen!

Die nooit een nachtwaak naar de waarheid taalden,
Geen voetbreed buiten eigen kleinheid dwaalden,
Zij wandlen rond in zachte klederen
En schimpen op hun meerdren, hoe die faalden.

(Uit de Kwatrijnen van Omar Khayyam, vert. P. C. Boutens)

ABONNEES AMERIKA ATTENTIE!

Uw abonnement (luchtpost $ 22.-; zeepost $ 15,-) kunt U per check voldoen aan: (verhoogd i.v.m. de koersdaling!) **Roy Steevensz, c/o Kushi House, 7357 Franklin Ave., Hollywood, California.**

Indien U Uw Tong Tong niet hebt ontvangen of Uw exemplaar beschadigd is, en U een ander wenst, kunt U zich ook wenden tot Roy Steevensz.

Naar Den Haag schrijven duurt lang!

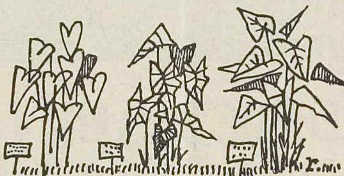
Onze Gezondheid (VII)

Eerste hulp bij koorts door infectieziekten.
Koorts is een natuurlijk afweermiddel van 't lichaam om de ziektekiemen en hun giftige producten te verbranden (vernietigen).
M.a.w. hoe **hoger** de koorts hoe **geneeskrachtiger** die is.
Als een patient met een ernstige aandoening b.v. longontsteking **geen** koorts heeft is dat een zeer **hachelijke** zaak.
Want dat is 't **bewijs** dat 't zieke lichaam **te zwak** is om zich goed te verdedigen.

Dus leert 't bovenstaande ons om de koorts **niet te temperen.** Bovendien zijn **verscheidene** van de **meest bekende** en **meest gebruikte** anti-koortsmiddelen uiterst gevaarlijk. Zo gevaarlijk zelfs dat **o.a.** in de U.S.A. jaarlijks van de **miljoenen** gebruikers nog **duizenden** sterven t.g.v. vergiftiging daarmee.
En denk er aan dat U hier **door** dezelfde medicijnen 1 van die duizenden doden kan zijn.

Laat U zich vooral niets wijsmaken betreffende medicijnen die **koorts** en **zelfs meerdere** klachten **snel** doen **verdwijnen.**
Want ook hier gaat de **welvaart** (= de beurs v.d. **handelaar**) vóór **'t welzijn van 't publiek.**
Maar wat moet men doen als **eerste** hulp?

1e: **Kalm blijven.**
2e: Bij **hoofdpijn** door deze koorts zo mogelijk een **ijskap** op 't hoofd, anders 't hoofd compressen met natte koude doeken.

3e: a. **bij geen eetlust** dan **vasten** want 't lichaam **wenst geen voedsel.**
b. bij dorst sap van **verse sinaasappel(s)** en/of verse grape fruit of druiven
4e: In de Reformwinkel of bij de drogist + reformartikelen van **Dr. A. Vogel** kopen:
Witte leem en hiervan gebruiken 3 x daags **1 theelepel tot ½ eetlepel** opgelost in kopje lauw water om ziektestoffen in de darmen op te nemen.
5e: Bij de drogist kopen: glycerinespuitje plus glycerine.
Baby's van 0 t/m 4 jr. een spuitje geven van 3 cc glycerine + 3 cc lauw water.
Kleuters van 5 t/m 11 jr. 5cc glycerine zonder water.
Kinderen van 12 en ouderen idem 10 cc glycerine zonder water.
Dit om de in de darmen zijnde **ziektekiemen en hun giftige** producten **zo snel** mogelijk kwijt te raken.
6e: De **dokter** waarschuwen voor **verdere** behandeling.

O. H. KILIAAN

SIEGFRIED'S GOEDMOEDIGE DRAAK

In de Tong Tong van 1 november 1972 staat een stukje over de Tokeh.
Geen vriendelijk stukje, als zou de tokeh een lelijk of gevaarlijk dier zijn.
Mijn ondervinding is het tegendeel.
Wij woonden op Batavia in de Tjemaralaan en daar is het gebeurd, dat een tokeh een groot vriend van mij was.
Ik nam n.l. een eitje(?) van een tjitjak op en deed dit in een doosje. Kort daarop kwam er een tjitjak uit(zoals ik dacht), maar het bleek een tokeh te zijn. Dit zag ik, omdat zijn kopje groot was, te groot voor het lichaampje.
Het diertje heeft nooit enig kwaad gedaan. Het komt er alleen op aan, hoè wij het diertje bekijken.

Chr. W. Vooren-Vogelesang

Veel wat lelijk of afschrikwekkend is, of zelfs maar lijkt, krijgt een slechte naam en blijkt in werkelijkheid onschadelijk en vriendelijk te zijn. Daarom zijn we de geachte inzendster extra dankbaar voor dit stukje, na al het lelijks dat over de tokèh werd gezegd. Aangezien. geen exacte rapporten bestaan over gevaarlijke beten van tokèhs, kunnen we gevoegelijk geloven dat het arme beest meestal banger is geweest voor ons dan wij voor hem. Wie weet hebben generaties lange wrede behandelingen van tokèhs door de tijden heen ze een "ingebouwde" angst voor mensen bezorgd en treden ze meestal moedig uit zichzelf op vóór ze zelf aangevallen worden!
Ik kan me best indenken dat als zo'n tokèh in alle rust en vrede in de "troonkamer" zit te filosoferen, hij zich een stuip schrikt als opeens een levensgroot mens binnen komt stuiven, gekleed in b.v. scharlakenrode kimono met wilde chrysanten, en dus van de schrik tot de aanval overgaat!.........
Oh, sweet memories! - Red.

EEN RIDDER OP STRAAT

Wat elke Indischman weet: vaak worden de schoonste en wijste zaken vergeten maar worden onbetekenende nietigheden onthouden - waarvan je pas veel later de verborgen wijsheid begrijpt.
Zo ben ik uit mijn straatslijperstijd niet vergeten hoe ik een keer op Sawahbesar ooggetuige was van een aanrijding tussen twee fietsers, een domme aanrijding met een "domme" beoordeling door een domme "mas oppas", die ik alleen van één kant bekeek en als lachwekkend onthouden heb **op verkeerde wijze.**
In het drukke éénrichtingsverkeer op Gadja Mada zag ik namelijk opeens één man dwars tegen het verkeer in rijden. En ik had nog niet eens gedácht dat loopt verkeerd af, of vlak voor m'n neus reed hij tegen een "normale" fietser op, waarop prompt een heftige discussie losbrak.
Er kwam juist een verkeersagent aan, die zijn boekje tevoorschijn haalde en begon "op de bon te slingeren". De fout was zó duimendik, dat ik geen seconde aarzelde over de uitslag. Na een bliksemkort verhoor van beide partijen werd tot mijn onuitsprekelijke verbazing de **"goede"** fietser bekeurd. De discussie werd namelijk besloten met deze uitspraak van de wijze kadi: "Ja, gewis reed de andere man verkeerd en U zag goed. **Maar dat gaf U nog niet het recht hem tegen de vlakte te rijden.**
Boekje dicht. Agent weg. Discussies op straat gingen verder. De foute fietser was een evidente oediker, een boerenlummel heet dat. De ander behoorde even evident tot de intelligentsia, meer bijzonder: was een bourgeois.

*

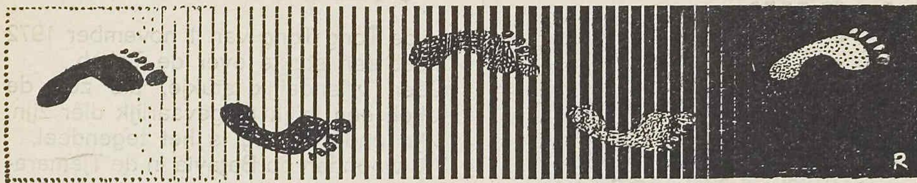
Ik weet haast zeker dat ik destijds het "lachwekkende" besluit van "mas oppas" verkeerd beoordeelde en me er ook in die geest over uitgelaten heb. Er zelfs een filosofie in zag **die de gangbare filosofie is,** maar nochtans daarom tot gevaarlijke conclusies en leefwijzen leidt, nl.: "Zo is het leven nu altijd; een mens slooft zich uit om wetten van orde en recht te maken, maar er zijn altijd stomme idioten die er dwars tegen in gaan, ernstige brokken maken, en dan nog van het (corrupte?) recht gelijk krijgen ook! Waar moet dat heen?"
Mas Oppas: "Juist omdat dit uiteindelijk de verkeerde kant op gaat en fatale ongelukken veroorzaken kan, omdat wij **in slaap vallen** in de vanzelfsprekendheid van de veiligheid van ons recht, letten wij niet goed op of worden aanmatigend grof. Dat verdient bestraft te worden. Pats!

*

Deze agent deed een beroep op onze waakzaamheid zelfs als wij "automatisch" in ons recht zijn. "Noblesse **oblige!"** Hoe hoger men staat in zijn recht, hoe hoger men staat als mens, hoe hoger onze plicht om zorg te dragen voor broeders die lager staan. Adeldom verplicht. Mas Oppas was een aristocraat!

T.R.

VOETSTAPPEN IN 'N ANDERE WERELD

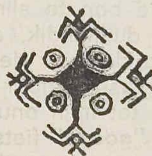

DE WONDERLIJKE GEKLEURDE BALLEN

Het wonderlijke voorval dat ik U hier ga vertellen vond plaats in 1942 te Pangkalpinang, hoofdplaats van het eiland Bangka.

Aan de gastvrije ronde etenstafel van onze passangrahanbeheerster Mevrouw v. Dr. waren reeds voor de avondmaaltijd van acht uur een tiental personen aangezeten, toen ik, wat verlaat door avondwerk, bijschoof. En zoals te doen gebruikelijk was ik als laatstgekomene nog druk aan het woord, toen ik ineens midden in mijn gesprek vol verbazing ophield omdat uit de open deur van de overigens onverlichte slaapkamer recht tegenover mij, achter elkaar een zestal glanzende bollen de eetkamer binnenzeilden, dan opeens een rechte hoek maakten naar links in de richting van de eveneens openstaande deur naar het kantoortje, dat doorliep naar de open voorgalerij. Ik telde er een stuk of zes, prachtig rood, groen en blauw, even glanzend als de ons welbekende kerstboomballen en ook ongeveer van die grootte. Zij zweefden achter elkaar op ongeveer manshoogte, doch onderling een decimeter of wat in hoogte verschillend. De snelheid was vloeiend en zowat die van een wandelaar. Het leek wel op een kinderoptocht met omhooggeheven lampionnen. Toen de allervoorste ballen in het donker van het kantoortje verdwenen waren, kwam er opeens nog een klein bolletje op ongeveer de halve hoogte de hoek omstuiven, met een beweging wel zo potsierlijk en koddig dat ik in een luid gelach uitbarstte. Alles leek vermakelijk veel op Dopey van de zeven dwergen uit Walt Disney's Sneeuwwitje.
Mijn tafelgenoten hadden allen mijn staren gevolgd doch beweerden naderhand niets bijzonders te hebben gezien of opgemerkt. Nadat alle bollen in de donkere kantoordeuropening verdwenen waren en ik mij realiseerde dat nu de voorstelling voorbij was, ben ik nog gauw de gang naar de open voorgalerij opgerend, in de hoop nog wat van de processie te kunnen zien, doch helaas er was niets meer te bespeuren.
Als bijzonderheid kan ik nog vermelden dat ik vanaf mijn zitplaats aan tafel de onverlichte slaapkamer in kon kijken en ik dus redelijkerwijs had kunnen zien waar ergens de bollen vandaan kwamen, maar ik moest concluderen dat elke bol eerst zichtbaar werd na binnenkomst van de goedverlichte eetkamer.
Medegetuigen van dit wonderlijke schouwspel had ik niet, ik stond tegenover mijn gezelschap dus wel goed voor aap, doch ik verzeker U dat noch fantasie, noch verbeelding mij parten gespeeld hebben. Ik heb de bollen beslist werkelijk gezien en ook opgemerkt dat ze zelf geen licht uitstraalden, het waren derhalve geen lichtbronnen zelf doch zij glansden en straalden blijkbaar het op hen vallende licht volledig terug.

V.

WIE HELPT?

Wie weet het huidige adres in Indonesië van M. L. van der Hof (roepnaam Paul), in 1946 werkzaam als Magazijnmeester bij de K.P.M. te Soerabaia, woonde toen in Tambaksarie t.o. het stadion. Hij is gehuwd en is thans ongeveer 57 jaar.
Zijn broers en zusters hebben hem daar nog bezocht en zouden graag weer met hem in contact komen, na vergeefse pogingen hiertoe bij het Bevolkingsregister en andere instanties in Soerabaia en elders in Indonesië.

Inlichtingen te richten aan:
de Heer H. J. O. van Haagen, Bertelmanstr. 20 hs, Amsterdam O. Zd. 1007.

Op 27 Februari 1974 overleed, voorzien van het H. Sacrament der zieken, onze innig geliefde moeder, behuwdmoeder, groot- en overgrootmoeder

SUSANA MARIA CORNELIA BURER
geboren van den Berg

op de leeftijd van 68 jaar.

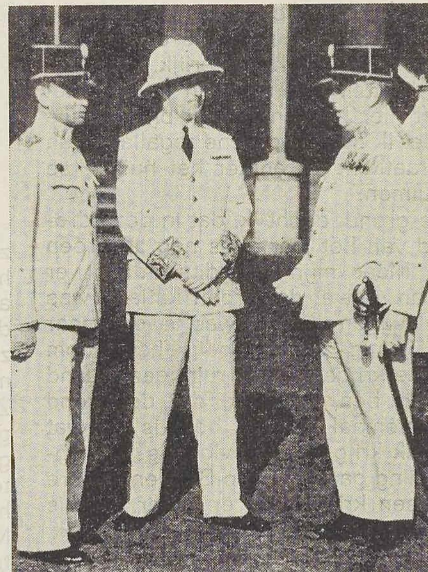
Namens de kinderen,
kleinkinderen en
achterkleinkinderen,
T. Boelens-Burer
Fr. J. W. Frisolaan 261
Leidschendam

Voorjaar '74 verschijnt:

Vaarwel, tot betere tijden!

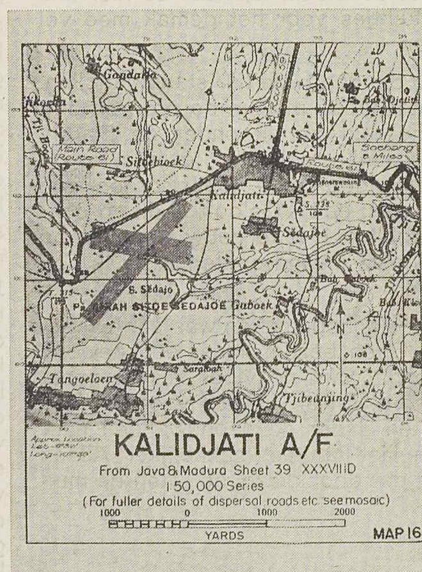
Documentaire over de ondergang van Nederlands-Indië door J. C. BIJKERK

Met een woord vooraf van Anthony van Kampen.

HET NEDERLANDS-INDISCHE OPPERBEVEL IN SEPTEMBER 1941
De G.G. Jhr. Mr. A.W.L. van Starkenborch Stachouwer in gesprek met Luit. Gen. G.J. Berenschot (links) en Gen. Maj. Pesman. Generaal Berenschot kwam bij een vliegongeval in October 1941 om het leven

Op 8 maart 1942 besloot Bert Garthoff de uitzendingen van de NIROM via een noodzender te Bandoeng met de dramatische woorden: "Wij sluiten nu. Vaarwel, tot betere tijden. Leve de Koningin!"
Diezelfde dag vond in een onderofficierswoning op het door de Japanners veroverde vliegveld Kalidjati, 50 km ten noorden van Bandoeng, een ontmoeting plaats tussen de laatste G.G. van Ned.-Indië Jhr. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer en de Japanse Lt. generaal Hitoshi Imamura, welke een keerpunt betekende in de geschiedenis van dit grote eilandenrijk, dat meer dan drie eeuwen met Nederland verbonden was geweest. Niet alleen dit belangrijke feit, maar ook hetgeen aan deze gebeurtenissen voorafging en wat zich tijdens de oorlogsdagen in andere delen van Nederlands-Indië afspeelde wordt door de heer Bijkerk uitvoerig beschreven. Zijn boek is een zo objektief mogelijke evaluatie van de ambtsperiode van de laatste G.G. (1936-1942), de gebeurtenissen in de Volksraad, het Indonesisch streven naar onafhankelijkheid, de invloed van de N.S.B., het zgn. "zedenschandaal" van '38, de interneringen van "staatsgevaarlijke personen" in '40, enz.
Voor de laatste fase van zijn documentaire heeft de auteur o.a. gebruik gemaakt van een uniek ego-document, t.w. het dagboek van Mevr. A. C. van den Hout-Bennink, die zich in '40 met haar man vrijwillig naar Ned.-Indië begaf en zich aan boord van de "Poelau Bras" bevond, toen dit schip in maart '42 tenonder ging.
Naast dit persoonlijk element bevat het boek vele andere, niet eerder gepubliceerde gegevens en een groot aantal zeldzame foto's die het tot een boeiend document maken, dat de geschiedschrijving op een belangrijk onderdeel kompleteert.
Het boek verschijnt voorjaar '74 in fraaie gebonden uitvoering (formaat 15 x 22½ cm), voorzien van een geplastificeerd stofomslag in driekleurendruk.
Omvang ca. 280 tekstpagina's en 24 bladzijden foto's. Prijs bij voorintekening *f* 24,50 (geldig tot 15 juni '74; daarna *f* 29,50).

Met andere woorden:

U KUNT VIJF GULDEN BESPAREN ALS U NU REEDS OP DEZE UITGAVE INTEKENT! DOE HET VANDAAG NOG, DAN BENT U ZEKER VAN ONMIDDELLIJKE TOEZENDING BIJ VERSCHIJNING ÉN......... VAN HET BELANGRIJKE PRIJSVOORDEEL.

Boekhandel TONG-TONG, Prins Mauritslaan 36, Den Haag (Telefoon 070 - 54 55 00).

MIJN KORTE LEVEN OP BALI (III)

door LILIAN DUCELLE

HUIS-, TUIN- EN KEUKEN-BELEVENISSEN

Net als vele andere vrouwen gedaan zouden hebben, heb ik me om de tuin laten leiden door het uiterlijk. Letterlijk "om de tuin laten leiden", want het betreft hier het landje, dat bij het huis hoorde. Ik zag frisgroene tegallans aan de straatkant en achter het huis fikse rietpluimen.

Mooie grond, dacht ik, dat in deze droge tijd van het jaar alles nog zo groen staat. Maar mijn stupiditeit dacht er niet aan, dat al dat groen katjang was en dat katjang een gewas is, dat maar heel weinig water nodig heeft, om groen te krijgen. Nu ik ruim een maand ingewijd ben, weet ik, dat de grond hier helemaal niet zo best is en wat erger: ik krijg geen bevloeiing. Sawahbevloeiing gaat vóór op Bali, en andere gewassen krijgen als er water over is en dat is er in deze tijd natuurlijk nooit. Enfin, ik ben de volgende dag volijverig wezen spitten. Om het huis stond een bar stukje grond. Dat moest mijn bloementuin worden. Dezelfde dag nog liet ik links en rechts planten aanrukken: bougainville, kambodja (de twee traditionele bloemen van Bali), afrikaantjes, balsemientjes, zinnia's, etc. etc. en zelfs, na enige aarzeling, vinka's, omdat dat de bloem is, waar ze hier alle stadstuintjes voor het gemak mee vol planten.

Ik heb die dag twee uur staan patjollen. Het stof vloog me om de oren en binnen het uur zat ik onder de blaren. "Doorgaan", dacht ik, "je moet er nu eenmaal doorheen. Overmorgen zijn die blaren, eelt." Gelooft U dit sprookje alstublieft niet te gauw, want nu na anderhalve maand spitten, krijg ik nòg blaren!

Het huis schoonmaken was een evenement. Geen bezem, maar een gewone sapoelidi, want de vloer is niet gecementeerd. En al het vuil veeg je door de reten onder de gedekwanden naar buiten. Het kan niet makkelijker. Alleen akelig dat door diezelfde reten de muizen binnenstrómen, ook overdag. Ik heb direct, heel listig, met bakstenen alle wanden dichtgestopt en nu komen de muizen tenminste alleen van de zoldering. Laat ze het ook niet te gemakkelijk hebben!

Zo'n aarden vloer wordt veel minder gauw vuil dan een betegelde, maar gedekwanden des te eerder. Elke ochtend ragen, anders kom je gewoon het huis niet uit door de spinnewebben.

Mijn keuken is er eentje met veel fantasie. Een dak op vier stijlen, een houtoventje en een gemetseld "aanrecht", that's all. Ik ben de eerste dag 3½ uur bezig geweest met vuur aanmaken en water koken. Maar daarna stond dan ook zowat de hele keuken vol vlammen en rook. Voortaan zet ik een heel risje dingen klaar, die ook op het vuur moeten: de rijst, groenten, de wadjan met olie, etc. Want is het vuur eenmaal aan, dan moet je dit feest benutten. Ik ben nu zover, dat mijn rijst, sajoer, groenten, vlees niet naar rook smaken en maar voor de helft verbranden, dat is de helft, waar de wind niet vandaan komt. Om eerlijk te zijn, ik heb die eerste dag in mijn eentje zitten huilen; het was helemaal niet leuk, dit kokentje spelen, omdat ik per slot van de resultaten moest leven.

Je kunt hier niet even naar de warong lopen, om wat eetbaars te halen, want dat is er niet, behalve petjèl. Die maken ze hier enkel van ketimoen en ketoepat (lontong). Verderop woont een aardige Balinese, die "boeloeng" verkoopt. Weet U, wat dat is? Een soort wier. Het smaakt lekker, wordt vers gegeten en is erg gezond. Het is de lekkerste groente, die ik ooit in gado-gado of petjèl heb gegeten. Een kennis van me, die krijgsgevangene is geweest, zei ontdaan: "En dan te weten, dat we hier vroeger de grond mee bemest hebben, omdat we niet wisten, dat je het kon eten!!"

Met mijn keukengerei was het heel somber gesteld. Ik had niets bij me, had erop gerekend, alles in Den Pasar te kunnen krijgen en vooral, me zoveel mogelijk te behelpen met aarden gerei, om alles zo goedkoop mogelijk te maken. Wat een Balinese kan, moet ik ook kunnen, waar of niet?

Maar hierin heb ik me behoorlijk vergist. Alle lepels, soetils, oelekans i-roessen enz. zijn anders van vorm en moeten anders gehanteerd worden ook. Natuurlijk wen je aan alles. Behalve aan de prijs van al dat nuttigs, want die is exorbitant hoog. En wat betreft de potten en pannen: als een gerecht dan al niet aangebrand smaakt, rekent U er dan op, dat alles naar aarde smaakt de eerste week! Een voordeel, dat je de potten niet hoeft te schuren, integendeel, hoe meer roet erop blijft zitten aan de buitenkant, hoe sterker de pot.

Maar bedenk dan meteen, dat je bij het afhalen tien zwarte vingers krijgt. Zo heb ik een week lang op de pasar lopen zoeken naar een klapperrasp. In heel Den Passar geen paroet klappa te krijgen! Ik liet mijn klapper in de warong raspen. "Waarom maakt U niet zelf een paroet?" zei de Balinese. Stommeling, die ik was. Een leeg melkblikje, rechtgeslagen op twee bamboelatjes gespijkerd en volgepriemd met spijkergaatjes. Een mens is nooit te oud om te leren...... maar vaak te lui. En ook heel vaak te moe!

Ik ben moe geweest die eerste week. Aan zoveel tegelijk te denken: water putten, de mandibak vullen, zorgen voor drinkwater, voor waswater; kleren wassen, koken, tuinieren.

Je begint de dag met waterputten en eindigt de dag ermee; begieten. En wijk niet van deze volgorde af, want dan is het mis. 's Morgens is het water mooi helder, dan heeft het de hele nacht gestaan. 's Avonds, als je al het water hebt verbruikt en haast op de bodem van de put komt, is het drabbig. Als je dan ontdekt, dat je niet voor voldoende drinkwater gezorgd hebt, dan kan je je een ongeluk zeven.

Maar een mens wordt gauw een routinemens en dus ik ook. Toen ik daarbij ontdekte, dat na de eerste week de blaren aan mijn vingers gevoelloos waren geworden, het vuur geen vlammenwerpers-hitte meer veroorzaakte en ik een stuk klapper kon raspen zonder regelmatig alle vijf vingers open te halen, toen voelde ik me kiplekker.

Maar de moeilijkheden des lands zijn talrijk. Neemt U maar eens de dieren op mijn erf. Maar dat wordt een ander chapiter.

(Ill. uit "Bali" van Covarrubias)

Minimum f 6,— van 1 tot 3 regels; per regel meer, f 2,50 meer.
Voor niet-abonnees dubbel tarief.
Maximaal aantal regels 6.
Voor advertenties onder nummer f 2,— meer voor opzenden van ontvangen brieven.
Voor opzenden brieven onder nummer naar het buitenland totaal f 3,— meer.

Bij brieven onder advertentienummer, DIT NUMMER OP DE ENVELOPPE IN DE LINKERBOVENHOEK ZETTEN.

TE KOOP: BUNGALOW ITALIAANSE RIVIERA: GEMEUB. GEST. 2 slaapk. PRIJS: f 29.000,— k.k. Bevr. Tel. 01719 - 21 78 na 18.00 uur.

Wie kan helpen a. foto's 1948-1950 VK-KNIL 17 Febr. peleton (evt. lenen). Inli. G. Bruijn, B. Michelstr. 5, Heeze-N.Br. Tel. 04907 - 20 44.

Album z.g.a.n. 11 stereo L.P.'s m. Bing Crosby, Perry Como, Jeanette Mc. Donald, Nelson Eddy, Arti-Shaw, Jo Stafford, e.v.a. f 95,—. Tel. 04923-2182

Wie wil helpen? Huish. doen en zorgen v. 2 oude dames en 2 kl. honden. Intern gr. huis te Huizen. Inl. a.: Mej. A. Smits, Dr. Lelylaan 1, Huizen

WONINGRUIL. Aangeb. Zuid-Spanje vrijstaande won. Gevr.: R'dam gemakkelijke, beslist rustige won. voor ouder echtp. gedur. 1 jr. Tel. 010 - 163784.

Gevr.: Ind. Landbouw-litteratuur, o.a. nuttige planten, jaargangen v. landbouw, Ind. vruchten, etc. H. Mutsaers, Thorbeckestr. 316, Wageningen.

Wed. 56 jr. z. contact m. dierenvrienden, die tijdens haar afw. (vacantie) enige malen p. jr., gratis in haar zeer comfort. eengez. won. Den Helder, willen logeren, ter verzorg. m. liefde, van haar honden. Kanostraat 43, Den Helder.

Vacantie-verblijf Zd. Spanje, mooiste deel Costa del Sol v.a. 15/5 te huur compl. inger. huis, 3 sl. k. en/of 2 pers. huis. Inl. Tel. 08370 - 1 25 46.

Te Koop gevr.: "Hongertocht" door Szekely-Lulofs en "Het Leven van Jan Fuselier". Opgave a.: Tel. 070 - 63 31 65.

Gevr. adres v.: Kees Oldenboom en Sam van Hemert, oud-BPM'ers. Inl. a. K. M. Graichen, Pr. Margrietl. 94, Voorburg - Z.H.

Welke lieve Ind. vr. v. ± 45 jr. wil plaats v. mijn overl. vr. innemen? Heb 3 kinderen 12-14-16 jr. Eigen huis in Z. Ned. Goede betr. V. ser. afspr. tel. 04990 - 29 02 na 18 uur.

Gevr. Indische dame voor halve dagen als hulp in de huishouding. Brieven onder nr. 2619.

UITDRUKKELIJKE MEDEDELING

Het TIJDSCHRIFT Tong-Tong staat in geen enkele relatie tot de STICHTING Tong-Tong die de pasar malam organiseert. Dit is een zelfstandige organisatie waar ons blad geheel buiten staat. Zoals gebleken is leidt de naamsovereenkomst tot misvattingen. Betalingen voor abonnement, toko of boekhandel Tong-Tong UITSLUITEND op gironr., 6685. Stortingen op andere rekeningen moeten wij als niet gedaan beschouwen. Dir. Tong Tong bv.

Bloeiende flamboyant in een Indisch landschap, een stukje tropen aan de muur!

Wandtegel inclusief porto f 7,50
In de winkel f 6,50.
(de tegel is niet hitte-bestendig, dus niet als onderzetter gebruiken)

BOEKHANDEL TONG TONG

Padjelanta, leven en dood in de toendra, Ant. Quintana f 9,50
Kabelpiraten, Oswald Wynd f 10,—
Verlaagd in prijs!
Prinses Morgenster en andere Indische sprookjes, Corinne van Sluis. Oude prijs f 14,90, nu f 8,50 inclusief porto. Slechts enkele exemplaren, profiteer!
Grenzen aan de groei, Willem Oltmans, incl. porto f 25,—
Voordelig afgeprijsd, slechts enkele exemplaren met kleine schoonheidfoutjes:
The book of stars - the book of signs - the book of battles, G. H. Mees tezamen f 35,— incl. porto.
The book of the dead, van f 42,50 tot f 30,— (incl. porto)
De Javaansche Vorstenlanden in oude ansichten f 15,— (incl. porto)
Ondergang, vervolging en verdelging v.h. Ned. jodendom Dr. J. Presser 2 delen f 10,— incl. porto.
Verzameld werk dl. 4 Louis Couperus f 12,50
The living Universe, James D. Hebwynd/V.A. Rytov f 7,50
The struggle for a higher standard of living, W. Brand, prof Univerisity of Leiden f 12,50
Apes, giants and man, Weidenreich f 7,50
30 Jaar wereldstrijd, H. v.d. Mandere (650 pag.) Een goed overzicht van de wereldgeschiedenis 1914 - 1945 f 15,— (incl. porto)
Voor ijverige vingers:
Patchwork ABC, Alice Timmins f 17,50 porto f 1,75
Gooi geen lapje meer weg, er is zoveel moois van te maken! Kruissteken in kleur, motieven naar de natuur f 9,90 (porto 90 ct.)
200 borduursteken, G. Petersen f 6,90
Stenen beschilderen f 4,85
Ongelooflijk wat men met wat gevoel voor kleur met gewone keistenen kan doen! Een bezigheid voor het hele gezin. Gezelligheid die kan uitgroeien tot een artistieke prestatie.
Draad en kralen, G. la Croix f 8,50
Aanbevolen voor die reis naar Indonesië:
Kamus Kantong Belanda, handig zakwoordenboekje Indon. Ned/Ned. Indon. f 4,90 porto 90 ct.
Indonesisch op reis, korte veel gebruikte zinnen, de woorden die U het meest nodig heeft f 6,30 porto 90 ct.
Minizakwoordenboekje Ned./Maleis f 2,— incl. porto
Kamus Belanda, Kramer f 39,50
Leerboek Bahasa Indonesia, Pr. A. Teeuw f 16,75
Nieuwe uitgaven
Lessen voor levenden, gesprekken met stervenden, Dr. Elisabeth Kübler-Ross. Zinvolle gesprekken die een onverwacht inzicht in de menselijke geest bieden en in de unieke aspecten van ons bestaan. Een uitzonderlijk boek, dat iedereen zou moeten lezen f 8,50 porto f 1,75.
Welkom in zonnig Saigon, oorlogspoëzie van Vietnam-veteranen. Gedichten - heel korte soms - ontroerend eerlijk. Geen kunstmatig, ziekelijk gebla-bla dat men als moderne dichtkunst aanprijst (en verkóópt ook nog!) maar bekentenissen van gewone jongens die leven en dood beter hebben leren kennen dan welke dichter ook. f 12,50 porto 90 ct.
Bloemen voor Nippon, Augusta Lampe f 9,90 porto 90 ct. Uitstekende proza over de Japanse bezetting.

TOKO EN BOEKHANDEL TONG TONG

Prins Mauritslaan 36 - Den Haag - Tel. 070 - 54 55 00 - Giro 6685

Vanaf 1 MAART weer de GEHELE WEEK, ook ZATERDAG geopend van 10 - 2 uur

Na 2 uur beslist gesloten!

N.B. In verband met ons weinige personeel en drukke werkzaamheden, brengen wij alleen Dinsdag en Donderdag bestellingen naar de post. Die ontvangt U dan normaal Woensdag en Vrijdag (in Nederland). Houdt U hier rekening mee?

KWEE SEMPRONG PREMIE
15 Maart — 1 April

Ook dit jaar heeft boekhandel Tong Tong geen Boekenweek-premie aan haar klanten uitgedeeld. Schande! Of is het schandaliger om goede kopers op te schepen met een slecht boek, alleen omdat het toch gratis is? Alle voorgaande jaren blijkt het gratis boekje na korte tijd toch wel in de vuilnisbak te verdwijnen, zonde van het papier!
Daarom dachten we zo: liever uitstekende kwee semprong dan een prul van een boek. Wij vinden het afscheid aan de winter de mooiste gelegenheid om U een premie te schenken. Als beloning dat U dit vervelende eerste jaargetijde doorgekomen bent.

Vanaf 15 Maart tot en met 1 April voor elke klant die voor f 10,— bij Tong-Tong koopt:
1 PAKJE VERSE KNAPPERIGE KWEE SEMPRON GRATIS!

Leve de eerste LENTEWEEK!

(Maar houdt Uw wollen goed toch maar lekker aan!)

Nooit meer ziek zijn, Dr. G. Jackson f 14,90 porto f 1,75. Een zeer interessant en openhartig boek waarin de auteur wil bewijzen dat het geheim van een langer en gezonder leven door gezond verstand kan worden verkregen, en meer dan door ingewikkelde medische behandelingen.
De Lange Mars 1935, Dick Wilson f 28,50 porto f 1,75 (zie recensie TR)
De man met de Orchidee, het levensverhaal van Louis Couperus door Albert Vogel. (zie recencie in de volgende TT) f 18,90 porto f 1,75.
Maria Dermoût, vrouw en schrijfster, Joh. v.d. Woude. Een unieke visie met interessante bijzonderheden over deze Indische schrijfster die wereldnaam verwierf f 18,90 plus f 1,75 porto.
Wetens- en lezenswaardig
Portugese influence in Indonesia f 17,50
Verborgen krachten der edelstenen, M. Uyldert f 14,90
Sterren, mensen, kruiden, idem f 8,50
De taal der kruiden, idem f 17,50
Lexicon der astrologie, idem, (incl. porto) f 37,50
Verborgen wijsheid v.h. sprookje, idem f 12,50
Telepathie en helderziendheid, Pr. Tenhaeff f 7,50
Helderziendheid in ruimte en tijd, G. v.d. Zeeuw f 17,90
Heinrich Harrer, Geesten en demonen
Magische avonturen in verre landen, prachtig geïllustreerd f 22,50 porto f 2,50
De K.N.I.L.M. vloog door, G. J. Hagens f 27,50
15 jaar Boven-Digoel, I.F.M. Salim f 49,50 (incl. porto, 3 termijnen mogelijk)
Juliana, Koningin der Nederlanden 1948-1973. Herinneringen aan het jubileum. Nog slechts enkele exemplaren. Inclusief porto f 17,50 (normaal f 19,50 plus f 2,50 porto) Laatste aanbieding.
Wilde bloemen van de wereld, prachtig geïllustreerd f 62,50 incl. porto 3 term. mogelijk
Ontspanning
Madame Dubarry, A. Jordan f 14,90
Lucrezia Borgia, idem f 14,90
(bij bestelling beide boeken slechts f 1,50 porto).
30 Beroemde (en griezelige!) verhalen, E. A. Poe f 8,—
15 Beroemde verhalen, Anton Tsjechow f 10,—
Stille kracht, Couperus f 8,—
Van oude mensen, de dingen die voorbijgaan f 8,—
Oeroeg, Hella Haasse f 3,95
Voor de jeugd en ons jeugdsentiment:
Lente, zomer, herfst, winter, Rie Cramer f 6,90
Mijn liefste versjes, idem f 6,90
Sprookjes van Grimm, idem f 19,90

Wij hebben nog steeds

Een mooie collectie Japara's houtsnijwerk, Jocja's koperwerk, allerlei soorten souvenirs met wajang-figuren, Wajang golek - bladwijzers - briefopeners.

Kinderspeelgoed: grappige Indon. maskers, bamboe koeda kepang (erg decoratief als wandversiering!) Angklungs - vlechtwerk - tikars - prachtige met goudpapier versierde tjapils.

Veel nieuwe souvenirs, aardige geschenken!

Bamboevlechtwerk: bakoels, tampa's, pengkies, tangoks etc. etc.

sekali Van Nelle
tetap Van Nelle

VAN NELLE